

IZMJENE ZAKONA O PARNIČNOM POSTUPKU

Priručnik za polaznike/ice

Izrada obrazovnog materijala:

Dragan Katić,
Vrhovni sud Republike Hrvatske

Željko Pajalić,
Vrhovni sud Republike Hrvatske

izv. prof. dr. sc. Aleksandra Maganić,
Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Zagreb, listopad 2019

Copyright 2019.
Pravosudna akademija

Ulica grada Vukovara 49, 10 000 Zagreb, Hrvatska

TEL 00385(0)1 371 4540 FAKS 00385(0)1 371 4549 WEB www.pak.hr

SADRŽAJ

CJELINA I.	5
I. NOVELA U DRUGOSTUPANJSKOM POSTUPKU I	6
PRAVNIM LIJEKOVIMA	6
I.1. ROKOVI ZA ŽALBU	6
I.2. ŽALBENI RAZLOZI	8
I.3. GRANICE ISPITIVANJA PRVOSTUPANJSKE PRESUDE	8
I.4. DONOŠENJE ODLUKA U VIJEĆU - IZDVOJENO MIŠLJENJE ČLANA VIJEĆA - PISANO OBRAZLOŽENJE IZDVOJENOG GLASA PRILAŽE SE ODLUCI	10
I.5. PRAVILO O JEDNOM UKIDANJU PRVOSTUPANJSKE PRESUDE	10
I.6. IZVOĐENJE DOKAZA NA DRUGOSTUPANJSKOJ RASPRAVI	11
I.7. BRISANJE ODREDBE IZ ČLANKA 375. STAVAK 5. ZPP	12
I.8. IZMJENA ODREDBI O NOVOM PRETHODNOM POSTUPKU	13
II. NOVO UREĐENJE REVIZIJE	14
II.1. UVOD	14
II.2. REVIZIJA PO DOPUŠTENJU	15
II.3. PRIJEDLOG ZA DOPUŠTENJE REVIZIJE	16
II.4. VAŽNO PRAVNO PITANJE - RAZLOZI VAŽNOSTI	17
II.5. ODLUKE REVIZIJSKOG SUDA O PRIJEDLOGU ZA DOPUŠTENJE	18
II.6. ODLUKE VRHOVNOG SUDA RH O REVIZIJI	20
II.7. REVIZIJA BEZ DOPUŠTENJA (REVIZIJA PO ZAKONU)	20
II.8. REVIZIJA PROTIV RJEŠENJA	21
CJELINA II.	23
POSTUPAK U SPOROVIMA MALE VRIJEDNOSTI	24
PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE	25
EUROPSKI AKTI I NAČELA SAVJESNOG KORIŠTENJA PROCESNIH INSTITUTA I EKONOMIČNOSTI	27
NADLEŽNOST OPĆINSKIH I TRGOVAČKIH SUDOVA	27
TROŠKOVI POSTUPKA	28
MIRENJE	30
PREINAKA TUŽBE	31
PREKID POSTUPKA	32

PRAVILA O TERETU DOKAZIVANJA TRAŽBINA UTUŽENIH NA TEMELJU VJERODOSTOJNE ISPRAVE U SLUČAJU KORIŠTENJA PRAVA NA ODBITAK PRETPOREZA	33
PROCESNA DISCIPLINA I PODNESCI STRANAKA	33
OBRAZLOŽENJE PRESUDE	34
ŽALBA	34
EUROPSKI POSTUPCI	35
CJELINA III.	37
Uvod	38
1. Primjena moderne tehnologije u parničnom postupku	38
1.1. Podnesci u elektroničkom obliku	38
1.2. Korištenje audiovizualnih uređaja	40
1.3. Tonska snimanja	41
1.4. Dostava elektroničkim putem	41
2. Postupak pred trgovačkim sudom	45
2.1. Pisani dokaz.....	45
2.2. Pisana stručna mišljenja	46
2.3. Pisani iskazi stranaka i svjedoka.....	46
2.4. Pripremanje glavne rasprave	48
2.5.1. Rokovi	49
2.5.2. Elektronička komunikacija	50
2.5.3. Usklađivanja zakonskog teksta.....	51
3. Ogladni postupak radi rješenja pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava	53
3.1. Što je ogadni postupak?	53
3.2. Pokretanje postupka	54
3.3. Predsjednik Vrhovnog suda RH kao koordinator između prvostupanjskih sudova	55
3.4. Odluka Vrhovnog suda RH o dopuštenosti prijedloga za rješenje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava	56
3.5. Prekid postupka odlukom suda	57
3.6. Odluka Vrhovnog suda o pitanju važnom za jedinstvenu primjenu prava	58
3.7. Vežanost sudova za pravna shvaćanja Vrhovnog suda	58
3.8. Prijelazne i završne odredbe	60
3.9. Kritički osvrt.....	60

CJELINA I.
Dragan Katić

I. NOVELA U DRUGOSTUPANJSKOM POSTUPKU I PRAVNIM LIJEKOVIMA

I.1. ROKOVI ZA ŽALBU

U dijelu koji se odnosi na pravne lijekove pojavila se nova zakonska odredba¹ prema kojoj rokovi za žalbu protiv presude ne teku od 1. do 15. kolovoza. Novelom ZPP11 zapravo se uvodi novo pravilo prema kojem rokovi za žalbu protiv presude² općenito ne teku od 1. do 15. kolovoza. Ovo rješenje, kao logično i potrebno, prihvaćeno je na prijedlog predstavnika Hrvatske odvjetničke komore, uz obrazloženje da u tom vremenu najviše odvjetnika i njihovih ureda ne radi, odnosno većina je na godišnjem odmoru i s obzirom na uvođenje obvezne elektroničke dostave, rok za žalbu koji bi tekao u to vrijeme, mogao bi ozbiljno dovesti u pitanje pravo na pristup sudu u žalbenom postupku. Kako u stvarnosti pretežu pozitivni učinci ove novele, to nije bilo razumnih razloga da se ona ne ugradi u zakon. Prema prijelaznim i završnim odredbama članka 117. stavak 2. ZID ZPP/19, ova će se odredba primjenjivati na sve postupke u tijeku (odmah).

Od ostalih izmjena i dopuna koje se odnose na žalbu bitno je tzv. „opće“ ujednačavanje rokova za žalbu pa je u tom smislu propisan „jedinstveni rok“ od petnaest (15) dana za podnošenje žalbe u svim vrstama parničnih postupaka, dakle, kako u redovnom tako i u posebnim parničnim postupcima. Izgleda da je kraći rok ostao još samo u mjeničnim i čekovnim sporovima (rok od 8 dana - članak 348. ZPP druga rečenica).

Zbog toga je člankom 89. ZID ZPP/19³ brisan rok za podnošenje žalbe od osam dana u parnicama iz radnih odnosa i time je rok za žalbu u ovoj vrsti postupka povećan na 15 dana. Također je odredbom članka 90. ZID ZPP/19⁴ brisan rok za podnošenje žalbe od osam dana u parnicama zbog smetanja posjeda pa je rok za žalbu i u ovoj vrsti postupka povećan na 15 dana. Uz to je propisano da u postupku u parnicama iz radnih odnosa i zbog smetanja posjeda rok za odgovor na tužbu iznosi 15 dana.

U postupku u sporovima male vrijednosti⁵ rok za žalbu protiv presude ili rješenja prema Noveli ZPP19 također iznosi 15 dana budući da je dosadašnji članak 467. izmijenjen i više ne sadrži posebne odredbe o roku za žalbu ili roku za izvršenje činidbe (čl. 328. st. 2. i 339. st. 1. ZPP).

¹ Člankom 59. Novele u članku 348. iza stavka 3. ZPP dodaje se stavak 4. koji glasi: „Rokovi za žalbu iz st. 1. ovoga čl. ne teku od 1. do 15. kolovoza“.

² Primjenom na odgovarajući način i protiv rješenja -

³ Članak 89. ZID ZPP/19: „U članku 437. st. 1. briše se. Dosadašnji st. 2. postaje stavak 1.

⁴ Članak 90. ZID ZPP/19 : „U članku 443. st.1. druga rečenica briše se. (...)“

⁵ Članak 96. ZID ZPP/19: „Članak 467. mijenja se i glasi:»Presuda ili rješenje kojim se završava spor u postupku u sporovima male vrijednosti može se pobijati samo zbog pogrešne primjene materijalnog prava i zbog bitnih povreda odredaba parničnog postupka iz članka 354. stavka 2. ovoga Zakona, osim zbog povrede iz članka 354. stavka 2. točke 3. ovoga Zakona. (...)“

U sporovima male vrijednosti žalba protiv presude ili rješenja više ne odgađa ovrhu, osim ako sud koji donosi presudu ili rješenje, iznimno, po službenoj dužnosti, obrazloženim rješenjem, ne odredi drukčije⁶. Dakle, radi se o značajnoj noveli jer sada žalba u ovoj vrsti sporova više nema suspenzivan karakter. Sud dispozitivno može po službenoj dužnosti, obrazloženim rješenjem, odrediti i drukčije, ali ova dispozicija bi trebala biti iznimka jer je njezina primjena restriktivna i mogla bi se ostvariti samo iz važnih razloga, koji ne bi smjeli diskriminirati pojedine stranke u istovrsnim parnicama i dovesti ih u postupovnopravno neravnopravan položaj. Svrha novele je u namjeri zakonodavca da ovim institutom smanji broj (ponekad i obijesnih) žalbi u za stranke imovinsko beznačajnim postupcima, koji nepotrebno opterećuju više sudove.

Novela prema kojoj žalba više nije suspenzivna se iznimno, sukladno odredbama prijelaznog članka 117. stavak 3. Novele ZPP19, primjenjuje i na sve postupke u tijeku u kojima do stupanja na snagu ovoga Zakona nije donesena prvostupanjska odluka.

Nastavno rečenom, i u postupku pred trgovačkim sudovima, više nema roka od 8 dana za žalbu protiv presude odnosno rješenja i roka od tri dana za podnošenje odgovora na žalbu, a niti (paricijskog) roka od 8 dana za ispunjenje činidbe. Ovom odredbom⁷ provodi se ujednačavanje rokova za podnošenje žalbe i roka za ispunjenje činidbe u postupcima pred trgovačkim sudovima s istovrsnim rokovima koji vrijede pred redovnim sudovima. Tako bi razlika u odnosu na rokove koji se primjenjuju pred redovnim sudovima bila samo u odnosu na objektivni rok za podnošenje prijedloga za povrat u prijašnje stanje koji bi u postupku pred trgovačkim sudovima iznosio 30 dana, a u postupcima pred ostalim sudovima iznosi dva mjeseca⁸.

Napominje se da se odredbe članka 89., članka 90. i članka 105. ZID ZPP/19, u kojima su izmijenjeni žalbeni rokovi njihovim povećanjem na 15 dana od dana dostave sudske odluke, primjenjuju samo na postupke pokrenute nakon stupanja na snagu novele. Međutim, nejasno je zbog čega zakonodavac u prijelaznim odredbama nije izriječno propisao da se u slučaju (povećanih) rokova za žalbu u posebnim postupcima novelirane odredbe primjenjuju i na sve postupke u tijeku u kojima nije donesena prvostupanjska presuda.

Ova je novela također posljedica napora da se svi rokovi za redovne pravne lijekove u svom trajanju ujednače jer se pokazalo da su postojeći rokovi od osam dana, neovisno o kojem i kakvom se postupku radilo, u današnje vrijeme ipak prekratki, s tim da različiti žalbeni rokovi djeluju zbunjujuće i u konačnici mogu dovesti (a često i dovode) do pogreški stranaka i gubitka prava na žalbu zbog nepravovremenosti. S druge strane, pokazalo se da kraći žalbeni rokovi nisu u bitnome pridonosili ubrzanju postupaka u kojima su bili propisani, zato se

⁶ Članak 97. ZID ZPP/19: Članak 467.a mijenja se i glasi: »U postupku u sporovima male vrijednosti žalba protiv presude ili rješenja ne odgađa ovrhu, osim ako sud koji donosi presudu ili rješenje, iznimno, po službenoj dužnosti, obrazloženim rješenjem, odredi drukčije.«

⁷ Člankom 105. ZID ZPP/19 izmijenjen je članak 500. i glasi: „U postupku pred trgovačkim sudovima važi rok od 30 dana za podnošenje prijedloga za povrat u prijašnje stanje iz članka 118. stavka 4. ovoga Zakona.“

⁸ Vidjeti - Članak 118. stavak 4. ZPP

zakonodavac, u dvojbi i provedenom testu između pozitivnih i negativnih razloga za produljenje rokova, odlučio za novo rješenje jer se očekuje da će u procesnom smislu donijeti daleko više koristi nego „štete“.

I.2. ŽALBENI RAZLOZI

Zakonodavac navodi da se Novelom ZPP19 članak 354. stavak 2. točka 11. Zakona jezično usklađuje i normativno poboljšava. Radi se o odredbi kojom su propisane apsolutno bitne povrede odredaba parničnog postupka na koje drugostupanjski sud, u najvećem dijelu⁹ pazi po službenoj dužnosti.

U redigiranom sadržaju odredbe iz članka 354. stavak 2. točka 11. ZPP kako je vidljivo, nedostaje dio rečenice koji glasi: „*ili ako presuda nema uopće razloga*“, kao i dio: „*ili su ti razlozi nejasni ili proturječni*“. Razlozi za rečenu intervenciju nalaze se, kako je navedeno u obrazloženju uz tekst prijedloga Zakona, u jezičnoj nedorečenosti (i pleonazmima) ranijeg teksta, primjerice, ako presuda nema razloga o odlučnim činjenicama to je za postojanje ove bitne povrede odredaba parničnog postupka jednako kao kad presuda uopće nema (nikakvih) razloga. S druge strane, nejasni ili proturječni razlozi su zapravo nedostaci koji onemogućavaju ispitivanje pobijane odluke, s tim da se nemogućnost ispitivanja u potonjem tekstu ove odredbe samo primjerice razrađuje („*a osobito ako je*“), stoga je ova intervencija korisna jer, ako ništa drugo, nomotehnički pojednostavljuje sam tekst zakona. Pravna norma bi u tom smislu zapravo mogla postojati i bez teksta koji slijedi nakon riječi - *zbog kojih se ne može ispitati*. Treba naglasiti da se prema statističkim pokazateljima, koje je tijekom rada na izmjenama i dopunama ZPP-a prezentiralo nadležno Ministarstvo, nižestupanjske presude daleko najviše ukidaju i vraćaju na ponovno suđenje upravo zbog ove bitne povrede odredaba parničnog postupka.

Prema prijelaznim i završnim odredbama članka 117. stavak 1. ZID ZPP/19, ova će se novela primjenjivati samo na postupke koji su pokrenuti nakon stupanja na snagu ZID ZPP/19. To znači da novelirana odredba nije propisana kao iznimka iz stavaka 2. do 4. članka 117. ZID ZPP/19 i ne primjenjuje se u postupcima koji su u tijeku. Čini se da, s obzirom na sadržaj izmjena i značenje ove novele, zapravo nije bilo razloga da se i u ovom dijelu ne propiše primjena (odmah) na sve postupke u tijeku.

I.3. GRANICE ISPITIVANJA PRVOSTUPANJSKE PRESUDE

Novelom ZPP19 zahvaćene su i odredbe o granicama ispitivanja prvostupanjske presude pa se u tom smislu člankom 61. mijenja članak 365. stavak 2. i glasi:

„Drugostupanjski sud ispituje prvostupanjsku presudu u granicama razloga navedenih u žalbi pazeći po službenoj dužnosti na bitne povrede odredaba parničnog

⁹ Prema odredbama članka 365. stavak 2. ZPP-a, drugostupanjski sud pazi po službenoj dužnosti na bitne povrede odredaba parničnog postupka iz članka 354. stavka 2. točke 2.,4., 8.,9.,11.,13. i 14. ovoga Zakona

postupka iz članka 354. stavka 2. točaka 2., 4., 8., 9., 13. i 14. ovoga Zakona i na pravilnu primjenu materijalnog prava, osim u odnosu na primjenu materijalnog prava u odluci o troškovima postupka.“

Polazeći od ovakvog sadržaja očito su značajnije izmijenjeni žalbeni razlozi na koje drugostupanjski sud prilikom ispitivanja prvostupanjske presude u povodu žalbe pazi po službenoj dužnosti. Prije svega, uočljivo je da je iz dijela koji se odnosi na bitne povrede odredaba parničnog postupka, izostavljena odredba o točki 11. članka 354. stavak 2. ZPP-a. Dakle, drugostupanjski sud više ne pazi o službenoj dužnosti na tu bitnu povredu odredaba parničnog postupka nego samo ako se stranka u žalbi (izrijekom ili opisno) pozove na taj žalbeni razlog. U tekstu je već navedeno da su drugostupanjski sudovi najviše koristili odredbu iz članka 354. stavak 2. točka 11. ZPP prilikom ukidanja prvostupanjskih odluka. To se dešavalo čak i onda kada su obje stranke podnijele žalbu protiv dijela odluke koja im nije išla u korist, ali bez da su uopće istaknule da u pobijanoj odluci postoje nedostaci koji onemogućavaju njezino ispitivanje. Ako je strankama parničnog postupka presuda razumljiva u mjeri koja njima omogućava ispitivanje, postavlja se pitanje - zašto bi drugostupanjski sud po službenoj dužnosti (sam) pronalazio ono što ni same stranke u svojim žalbama ne tvrde. U domaćem postupovnom pravu u kojem je prevladavajuća stranačka istina i raspravno načelo, čini se da nema toliko pretežitih (ili znatno uvjerljivijih) razloga koji bi upućivali na potrebu da sud drugog stupnja po svom nahođenju, protivno volji stranaka, sam ustvrdi da se presuda ne može ispitati. To bi stranke trebale same naglasiti, u protivnom, ako ničim ne upiru na postojanje nedostataka koji onemogućavaju ispitivanje, drugostupanjski sud će ispitati pobijanu odluku samo u granicama razloga navedenih u žalbi iz članka 365. stavak 2. Zakona.

U prilog ovakvom zakonodavnom rješenju govori i činjenica da su drugostupanjski sudovi zbog ove bitne povrede odredaba parničnog postupka ukidali prvostupanjske odluke i onda kada su, s obzirom na svoje znanje i iskustvo, objektivno mogli ispitati pobijanu odluku, kao što to redovito i rade u slučaju kada postupaju po odredbama članka 373.a ZPP-a. Naprotiv, nižestupanjska je odluka u velikom broju slučajeva ukinuta uz obrazloženje koje se svodilo tek na puko navođenje (citiranje) sadržaja članka 354. stavak 2. točka 11. ZPP-a. U nekim je procesnim sustavima i u odnosu na drugostupanjska rješenja o ukidanju i vraćanju na ponovni postupak, moguće podnijeti reviziju - očito iz opravdanih razloga jer su se prvostupanjske odluke nepotrebno ukidale i predmeti vraćali na ponovno suđenje, uz ostalo, u najvećem broju slučajeva uz „tipsko“ obrazloženje da presuda ima nedostataka zbog kojih se ne može ispitati.

Vidljivo je da drugostupanjski sud, prema noveli ovog članka, više ne pazi po službenoj dužnosti niti na pogrešnu primjenu materijalnog prava kada su u pitanju troškovi postupka. Stoga bi se u ispitivanju prvostupanjske presude po službenoj dužnosti moralo isključiti ocjenjivanje pravilnosti odluke o troškovima postupka, osim ako žalitelj nije pobijao odluku i u tom dijelu. To znači da će podnositelji žalbe morati određeno istaknuti i obrazložiti razloge koji se odnose na pogrešnu primjenu materijalnog prava i glede troškova postupka jer sud drugog stupnja o tome više ne bi trebao, kao do sada voditi računa po službenoj dužnosti. Općenito izloženi razlozi ili oni koji sadrže samo konstataciju da je odluka o troškovima postupka nezakonita, ne bi se trebali uzimati u obzir (jednako kao kada stranka samo općenito, pukim

pozivanjem na pravnu normu, istakne neku povredu odredaba parničnog postupka na koju drugostupanjski sud ne pazi po službenoj dužnosti).

Iznimke iz prijelaznog članka 117. stavak 2. do 4. ZID ZPP/19 ne odnose se na odredbe noveliranog članka 365. stavak 2. pa se one primjenjuju samo na postupke pokrenute nakon stupanja na snagu ZID ZPP/19.

I.4. DONOŠENJE ODLUKA U VIJEĆU - IZDVOJENO MIŠLJENJE ČLANA VIJEĆA - PISANO OBRAZLOŽENJE IZDVOJENOG GLASA PRILAŽE SE ODLUCI

Zakonodavac je i ovdje intervenirao, očito u cilju još boljeg i većeg omogućavanja pravne misli i razvoja prava kroz sudsku praksu pa se sada, na zahtjev člana vijeća koji je izdvojio glas, njegovo pisano obrazloženje izdvojenog glasa prilaže pisanoj odluci. Osim toga, što je jako važno, to se mišljenje objavljuje na isti način kao i odluka donesena u vijeću koje je nadglasalo tog člana vijeća.¹⁰

Prema tome, (samo) na zahtjev člana vijeća koji je izdvojio glas, njegovo pisano obrazloženje izdvojenog glasa priložit će se pisanoj odluci i to se mišljenje objavljuje na isti način kao i odluka. U želji za snažnijim razvojem pravne misli i prava općenito, zakonodavac je ovom novelom omogućio objavljivanje izdvojenog mišljenja člana vijeća na isti način kao i donesene odluke. U svakom slučaju odredba je više nego korisna jer će, za razliku od dosadašnjih rješenja, strankama, ali i svima drugima, dakle, u javnom interesu, omogućiti uvid u razmišljanja, dvojbe i pravna shvaćanja sudaca u drugostupanjskom vijeću u odnosu na konkretni predmet, što im „*pro futuro*“ bez daljnjega može pomoći u sastavljanju prijedloga za dopuštenje revizije i same revizije jer će u pravnim lijekovima ili ustavnoj tužbi koristiti argumente koji im idu u prilog, kako iz odluke tako i iz izdvojenog mišljenja suca koji se nije slagao s većinom - po načelu za svakog po malo.

Prema prijelaznim i završnim odredbama, ova se novela primjenjuje samo na postupke pokrenute nakon stupanja na snagu ovog Zakona. Međutim, mislimo da bi bilo daleko korisnije da se ova novela primjenjuje na sve postupke u tijeku u kojima nije donesena drugostupanjska odluka.

I.5. PRAVILO O JEDNOM UKIDANJU PRVOSTUPANJSKE PRESUDE¹¹

¹⁰ Članak 14. ZID ZPP/19

¹¹ Članak 62. ZID ZPP/19: U članku 366.a iza stavka 3. dodaje se stavak 4. koji glasi: »Odredbe ovoga članka ne odnose se na presude zbog ogluhe i presude zbog izostanka.«

Pravilo o zabrani dvostrukog ukidanja i postupanju drugostupanjskog suda, nakon što je već jednom ukinuo presudu, Novelom ZPP19 izrijekom je isključeno u odnosu na presude zbog ogluhe i presude zbog izostanka.

Zanimljivo je da zakonodavac u ovom slučaju izrijekom nije propisao da se odredba o zabrani dvostrukog ukidanja ne odnosi niti na postupovna (nemeritorna) rješenja kojima se završava prvostupanjski postupak, kao što je o tome donesen zaključak na sastanku predsjednika Građanskog odjela Vrhovnog suda Republike Hrvatske s predsjednicima Građanskih odjela županijskih sudova RH, održanog 16. i 17. rujna 2015. godine u Šibeniku, pod broj: Su-IV-246/2015.¹²

Međutim, bez obzira na ovakvu (nepotpunu) novelu, svrhovito tumačeći ove i srodne odredbe ZPP-a, valja zaključiti da navedeni zaključak u odnosu na procesna rješenja kojima se završava prvostupanjski postupak, novelom zapravo nije ni doveden u pitanje. Zbog toga će se rješenje o odbacivanju tužbe, primjerice zbog nepravovremenosti, koje je jednom već bilo ukinuto i potom po sudu prvog stupnja samo ponovljeno, ako postoje isti razlozi za ukidanje moći ponovno (i drugi put) ukinuti bez obzira na ograničenje iz članka 366.a ZPP-a.

Posebno valja istaknuti da se nižestupanjske presude u revizijskom dijelu postupka, dakle, u postupku pred Vrhovnim sudom RH, mogu ukidati bez ograničenja iz članka 366.a ZPP-a.

Iako se ova novela, kako je vidljivo iz prijelaznih odredbi ne primjenjuje na postupke koji su pokrenuti prije stupanja na snagu ZID ZPP/19, navedeni se zaključak, koji je već našao odgovarajuće mjesto u ustaljenoj sudskoj praksi i nadalje, u svojoj cjelokupnosti, može odnositi na sve ono što nije propisano Novelom ZPP19.

I.6. IZVOĐENJE DOKAZA NA DRUGOSTUPANJSKOJ RASPRAVI

Polazeći od učestalih pitanja koja su dolazila od strane drugostupanjskih sudova (ali i opravdanih dvojbi zbog teksta pravne norme) glede ovlaštenja drugostupanjskog suda u izvođenju dokaza na drugostupanjskoj raspravi, zakonodavac je izmijenio članak 373.b¹³ tako da je u stavku drugom te odredbe, u dijelu koji se odnosi na izvođenje dokaza dodao tekst: „ ... ili da se izvedu dokazi koji su pravodobno predloženi a nisu izvedeni“...

U odnosu na ovu novelu zakonodavac je istaknuo da se nomotehnički i pravno poboljšavaju odredbe članka 373.b i 373.c Zakona, kojima se uređuje postupanje drugostupanjskog suda kada taj sud odluči provesti raspravu. Međutim, iako je tako rečeno i zapravo je ponovljen dosadašnji (stari) tekst ovog članka i u njemu se

¹² Nemogućnost ukidanja prvostupanjske odluke i vraćanje predmeta prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje u povodu žalbe više od jedan put (članak 366.a. stavak 1. ZPP) odnosi se samo na meritorne odluke dok se ta nemogućnost ne odnosi na procesna rješenja te na presude zbog izostanka i presude zbog ogluhe - Zaključak sa sastanka predsjednika Građanskog odjela Vrhovnog suda Republike Hrvatske s predsjednicima građanskih odjela županijskih sudova održanog 16. i 17. rujna 2015. godine u Šibeniku, broj: Su-IV-246/2015.

¹³ Članak 63. ZID ZPP/19

gotovo ništa bitno nije izmijenilo, osim što su u stavku 2. dodane navedene riječi: Ali, time su konačno otklonjene sve dvojbe koje su se, u primjeni ove odredbe, pojavile uglavnom nakon novele Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku (NN 25/13) vjerojatno i zato jer se zbog samo jednog ukidanja prvostupanjske presude, u vrijeme stupanja na snagu rečene novele (1. travnja 2013. godine), očekivalo znatno više drugostupanjskih rasprava pa se tada i postavilo pitanje - što zapravo znači izričaj „ponove već izvedeni dokazi“.

O tom pitanju autor teksta izrijeком se izjasnio u članku napisanom za potrebe savjetovanja u Opatiji još 2014. godine.¹⁴ Dakle, neovisno od svega, sada je valjda kristalno jasno da se na drugostupanjskoj raspravi ne ponavljaju samo izvedeni dokazi, već je potrebno izvesti i sve one dokaze koji su pravodobno predloženi, a („neopravdano“) nisu izvedeni po prvostupanjskom sudu.

I.7. BRISANJE ODREDBE IZ ČLANKA 375. STAVAK 5. ZPP

Člankom 65. Novele ZPP19 briše se u cijelosti stavak 5. članka 375.¹⁵, dakle, ukida se mogućnost da drugostupanjski sud bez obrazloženja¹⁶ odbije žalbu u slučaju da prihvaća činjenično stanje utvrđeno prvostupanjskom presudom, kao i primjenu materijalnog prava.

Radi o se pravnoj normi iz ZID ZPP/13 koja je ugrađena u ZPP sa svrhom da se drugostupanjskim sudovima, u slučaju ispitivanja činjenično i pravno kvalitetno obrazložene prvostupanjske presude, koja je uz to odgovorila i na sva pravna pitanja spora, omogući jednostavnije obrazlaganje i brže donošenje odluka povodom žalbi, bez nepotrebnog ponavljanja onog što je već jednom (izvršno) rekao prvostupanjski sud¹⁷. Pritom se, u vrijeme donošenja novele iz 2013. godine, očekivalo još veće opterećenje drugostupanjskih sudova, uz ostalo, i radi samo jednog ukidanja prvostupanjske odluke, međutim, to se izgleda nije desilo. Naprotiv, tijekom nekoliko posljednjih godina došlo je do ozbiljnog smanjenja broja predmeta pred

¹⁴ Imajući na umu da se u članku 373.b stavak 2. ZPP-a govori o „ponavljanju već izvedenih dokaza“, upitno je da li bi sud drugog stupnja u postupku otklanjanja nedostataka zbog kojih bi ponovno trebalo ukinuti prvostupanjsku presudu (a to više nikako neće biti moguće), mogao izvesti i one dokaze koji su, istina uredno predloženi tijekom prethodnog postupka, ali ih sud prvog stupnja nije izveo pa niti po izričitoj uputi drugostupanjskog suda. Smatramo da bi se u tom slučaju, ukazivanjem na bitnu povredu odredaba parničnog postupka iz članka 354. stavak 1. u svezi s člankom 377. stavak 2. ZPP-a, moglo inicirati sud pravnog lijeka da u otklanjanju ove bitne povrede, na svojoj raspravi izvede i dokaze koje protivno njegovoj uputi neopravdano nije izveo sud prvog stupnja (tekst iz autorovog članka „Otvorena pitanja primjene ZPP-a od 1. travnja 2013. - Je li nam potrebna novela?“, Godišnjak 21., Organizator d.d. Zagreb, 2014., str. .)

¹⁵ Članak 375. stavak 5. glasio je: „Ako se presudom žalba odbija, u obrazloženju presude drugostupanjski sud neće posebno obrazlagati presudu u slučaju da prihvaća činjenično stanje utvrđeno prvostupanjskom presudom, kao i primjenu materijalnog prava.“

¹⁶ Zakonodavac je u obrazloženju ZID ZPP/19 pogrešno naveo - „bez obrazloženja“ jer to ni u kojem slučaju nije bila svrha niti cilj novele iz članka 375. stavka 5. ZPP-a.

¹⁷ O tome vidjeti u presudama Europskog suda za ljudska prava – posebice u predmetu Garcia Ruiz protiv Španjolske (Zahtjev br. 305044/16). „Iako članak 6 st. 1. obvezuje sudove da obrazlože svoje presude, ta se obveza ne može tumačiti na način da zahtijeva detaljan odgovor na svaki argument (vidi presudu Van de Hurk protiv Nizozemske od 19. travnja 1994., Serija A br. 288, str. 20, st. 61.). Stoga se žalbeni sud odbijajući žalbu može u principu jednostavno pozvati na razloge koje je izložio niži sud (v., *mutatis mutandis*, presudu Helle protiv Finske od 19. prosinca 1997., *Reports* 1997-VIII, str. 2930, st. 59-60.).

prvostupanjskim i drugostupanjskim sudovima, stoga su na određen način otpali i razlozi (svrhovitost) opstanka ovakve odredbe. Osim toga, prema prevladavajućem mišljenju sudaca Vrhovnog suda RH, pokazalo se da navedenu zakonsku odredbu drugostupanjski sudovi nisu odgovarajuće primjenjivali, odnosno u slučajevima u kojima su je neupitno mogli i trebali koristiti, već u sasvim drugim okolnostima koje su upravo suprotno zahtijevale kvalitetno obrazloženje drugostupanjske odluke, koje je zbog pogrešnog pozivanja na članak 375. stavak 5. ZPP-a, neopravdano izostalo i tako zapravo bilo protivno temeljnom pravilu iz stavka 1. istog članka.

Primjena novele o brisanju odnosi se na sve (drugostupanjske) postupke u tijeku – članak 117. stavak 3. Novele ZPP19.

I.8. IZMJENA ODREDBI O NOVOM PRETHODNOM POSTUPKU

Odredbom iz članka 66. Novele ZPP19 u slučaju ukidanja presude od strane drugostupanjskog suda prvostupanjski sud je (to je sada pravilo) dužan provesti (samo) novu glavnu raspravu, bez potrebe ponovnog provođenja prethodnog postupka. Navedena intervencija je logična posljedica instituta zaključenja prethodnog postupka i njegovih pravnih posljedica, koje sada imaju svoj učinak na cjelokupan tijek parničnog postupka. Prije ove novele, postupajući po ZID ZPP/13 sudovi su u slučaju ukidanja prvostupanjske odluke uvijek (obvezno) provodili „novi prethodni postupak“, što je (često neopravdano) u odnosu na jednu od stranaka dovodilo do saniranja negativnih posljedica zaključenja prethodnog postupka, tako da je stranka, koja je svojom krivnjom propustila na vrijeme iznositi nove činjenice i predlagati dokaze ili isticati odgovarajuće prigovore, u novom prethodnom postupku, nakon ukidanja prvostupanjske odluke, zapravo bila „nagrađena“ za svoje propuste jer je ponovno („ispočetka“) mogla istaknuti sve ono što je propustila. S druge strane, protivna je stranka na takav način, može se i tako ustvrditi, bila penalizirana jer joj je protivnik sada bio u daleko povoljnijoj procesnoj poziciji od one koju je imao u trenutku zaključenja prethodnog postupka.

Konačno, i odredba članka 352. ZPP-a¹⁸, u određenoj se mjeri protivila institutu „novog prethodnog postupka“, koji se uvijek provodio neovisno od faze postupka u kojoj je došlo do povrede ili propusta koji su posljedično doveli do potrebe za ukidanjem prvostupanjske presude.

Prema tome, sada je stanje drugačije jer se negativne posljedice zaključenja prethodnog postupka više ne mogu „popraviti“ u ponovljenom postupku, tj. onom koji slijedi nakon ukidanja prvostupanjske odluke i vraćanja predmeta na ponovno suđenje. Na taj će se način parnica vratiti u fazu (novog) prethodnog postupka (u pripremno ročište) samo iznimno ako je do povrede zbog koje je presuda ukinuta

¹⁸ Članak 352. ZPP-a glasi: „U žalbi se ne mogu iznositi nove činjenice niti predlagati novi dokazi, osim ako se oni odnose na bitne povrede odredaba parničnog postupka zbog kojih se žalba može izjaviti.

Ako stranka nije tijekom prvostupanjskoga postupka istaknula prigovor zastare ili prigovor radi prebijanja, odnosno neki drugi materijalnopravni ili postupovnopravni prigovor o pitanju na koji prvostupanjski sud ne pazi po službenoj dužnosti, ona taj prigovor ne može iznijeti u žalbi.“

došlo u tijeku prethodnog postupka - na primjer: ako je počinjena bitna povreda odredaba parničnog postupka iz članka 354. stavak 2. točka 6. ZPP-a na pripremnom ročištu, odnosno ako je stranka na tom ročištu onemogućena u raspravljanju (u iznošenju činjenica i predlaganju dokaza), ali i u nekim drugim slučajevima (primjerice - kada sud pogrešno pravno kvalificira spor i zbog toga se, posljedično, pokažu ozbiljni nedostaci u utvrđivanju pravno odlučnih činjenica, odnosno utvrđenom činjeničnom stanju - u tom bi slučaju strankama iznimno trebalo dati ponovnu mogućnost za iznošenje novih činjenica i predlaganje novih dokaza, dakle, parnicu bi trebalo vratiti u stanje prethodnog postupka).

II. NOVO UREĐENJE REVIZIJE

II.1. UVOD

Razlozi donošenja novele u odnosu na institut revizije manje više su dobro poznati jer se još od druge polovice 2014. godine u pravnoj doktrini i praksi sve do danas vode svakodnevne rasprave o potrebi noveliranja ovog pravnog lijeka. Pritom valja istaknuti da je novela Zakona o parničnom postupku iz 2003¹⁹. godine zapravo ostala „nedovršena“ u svom krovnom dijelu pa je strukturalno gledajući, sama po sebi tražila daljnje i nužne zahvate i to prije svega u postupku po pravnim lijekovima i posebice u odnosu reviziju, kao izvanredni (i posljednji) pravni lijek. Osim toga, valja istaknuti još i bitnu okolnost da je prema dosadašnjem uređenju revizije Vrhovni sud RH bio krajnje preopterećen revizijskim predmetima, od čega u najvećem broju takvih predmeta nije bila potrebna intervencija najvišeg suda jer nije bilo razloga za ujednačavanje sudske prakse, odnosno osiguravanje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni, što je ustavna uloga revizijskog suda. U takvoj se situaciji opravdano nametalo pitanje - može li najviši sud u državi pokraj tolikog i takvog opterećenja ostvarivati svoju ustavnu ulogu na način koji će omogućiti kvalitetno, brzo i učinkovito, odlučivanje o podnesenim revizijama?

Uz to, postojanje različitih kriterija, odnosno pretpostavki za podnošenje (ili dopustivost) revizije iz članka 382. stavak 1. točka 1. do 3. te stavaka 2. i 3. tog članka, kao i postojanja više vrsta revizija, tj. redovne i izvanredne, revizije po dopuštenju drugostupanjskog suda u sporovima male vrijednosti, posebne revizije u slučaju iz članka 400. stavak 2. ZPP-a, te revizije u postupcima povodom tužbe radi zaštite od diskriminacije (u kojima je revizija po posebnom zakonu „uvijek“ bila dopuštena) samo po sebi je stvaralo konfuziju do takve mjere da su brojne stranke, umjesto revizije koju su mogle podnijeti, podnosile pogrešnu ili drugu vrstu revizije - što je često imalo za posljedicu odbacivanje takvog pravnog lijeka iz formalnih razloga.

Pritom ne treba niti spominjati da su stranke u istom parničnom postupku mogle podnijeti u pravilu jednu reviziju protiv drugostupanjske presude, a u manje značajnim postupcima, kao primjerice u istom ovršnom predmetu između istih stranaka i po nekoliko revizija, što je, načelno gledajući, strukturalno zapravo bilo protivno cjelokupnom uređenju domaćeg građanskog postupovnog prava.

¹⁹ Zakon o izmjenama i dopunama ZPP - NN, br. 117/03. (u daljnjem tekstu: ZID ZPP/03).

Sve je to bilo opravdani razlog za intervenciju zakonodavca i donošenje novele kojom je za današnje vrijeme neprikladan i „zastarjeli“ institut revizije u cijelosti redefiniran, te je sukladno prijedlozima pravne doktrine i Vrhovnog suda RH, kao i postupovnim rješenjima u EU, moderniziran i uređen na način koji će Vrhovnom sudu RH omogućiti da se bavi najvažnijim pravnim pitanjima, odnosno samo pitanjima koja su važna za ostvarivanje njegove ustavne uloge.

II.2. REVIZIJA PO DOPUŠTENJU

Reviziju po novom uređenju, u dvostupanjskom postupku sada u pravilu dopušta Vrhovni sud Republike Hrvatske, dok je ona tzv. nekadašnja redovna revizija, koja je i nadalje dopuštena po samom zakonu, ostala iznimka i to samo u nekim vrstama sporova²⁰.

U člancima 67.²¹ do 86. Novele ZPP19 došlo je do svekolikog redefiniranja instituta revizije, koju sada, kao što je to bilo prema odredbama dosadašnjeg članka 382. stavak 1. ZPP-a, više nije moguće podnijeti u zavisnosti od vrijednosnog kriterija (vrijednosti predmeta spora), vrste spora (ako je presuda donesena u sporu o postojanju ugovora o radu, odnosno prestanku radnog odnosa ili radi utvrđenja postojanja radnog odnosa) ili načina odlučivanja drugostupanjskog suda (članak 373.a ili 373.b ZPP). Revizija je ovom novelom zapravo iz temelja promijenila svoj karakter jer je njezina dopustivost vezana isključivo uz javni interes i ostvarivanje ustavne uloge Vrhovnog suda RH. „Novu“ reviziju po dopuštenju stranka ne može podnijeti ako je ne dopusti revizijski sud. Istina, tzv. redovna revizija ipak je (ali samo kao iznimka) ostala te je sada njezina dopustivost vezana za vrstu spora u kojem se podnosi²². Zato se ova novela, budući da je najozbiljnija izmjena propisa izvršena upravo o ovom dijelu Zakona s pravom može nazvati „Revizijska novela“.

Dakle, radi se o reviziji koju posebnom odlukom (rješenjem) dopušta Vrhovni sud RH i bitna karakteristika tog postupka je da se provodi u dva stupnja. Naime, najprije se prvostupanjskom sudu, koji je odlučivao u tom predmetu, podnosi prijedlog za dopuštenje revizije o kojem odlučuje vijeće od tri suca revizijskog suda i ako, polazeći od javnopravne uloge takve revizije, vijeće ocijeni da postoji opći interes za intervenciju najvišeg suda u određenom predmetu, tada se podnositelju dopušta revizija, koja se potom posebno sastavlja i podnosi Vrhovnom sudu. Odlučujući o takvoj reviziji Vrhovni sud RH istovremeno donosi odluku koja je od općeg interesa jer se daje odgovor na važna pravna pitanja (za ujednačavanje sudske prakse i razvoj prava kroz sudsku praksu), ali se tako rješava i konkretni pojedinačni, privatni interes stranke u određenom predmetu.

²⁰ Radni sporovi iz nekadašnjeg članka 382. st. 1. točka 2. ZPP-a, paternitetski i maternitetski sporovi, diskriminacijski postupci i sporovi u povodu tužbe radi objave ispravka informacije.

²¹ Člankom 67. ZID ZPP/19 mijenja se članak 382. i glasi: „Stranke mogu podnijeti reviziju protiv presude donesene u drugom stupnju ako je Vrhovni sud Republike Hrvatske dopustio podnošenje revizije. Revizija iz stavka 1. ovoga članka podnosi se u roku od 30 dana od dostave odluke revizijskog suda o dopuštenosti revizije.“

²² Revizija bez dopuštenja Vrhovnog suda može se podnijeti samo u sporu o postojanju ugovora o radu, odnosno prestanku radnog odnosa ili radi utvrđenja postojanja radnog odnosa, o utvrđivanju majčinstva ili očinstva, u povodu tužbi za zaštitu od diskriminacije, te u povodu tužbi radi objave ispravka informacije (članak 68. ZID ZPP/19 kojim je izmijenjen članak 382.a ZPP-a).

Prema odredbama članka 69. Novele ZPP19 (kojima je izmijenjen članak 385. ZPP) prijedlog za dopuštenje revizije može se podnijeti zbog pravnog pitanja koje je važno za odluku u sporu i za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni ili za razvoj prava kroz sudsku praksu. Dakle, kao i do sada kada je bila u pitanju izvanredna revizija iz članka 382. stavak 2. ZPP-a, prijedlog za dopuštenje revizije podnosi se zbog pravnih pitanja koja su važna za odluku u sporu i za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni, ali sada i onda kada je to pitanje važno za razvoj prava kroz sudsku praksu. Potonje je novina koje do sada nije bilo u ZPP-u, a sam tekst jasno govori da su neka pravna pitanja izuzetno važna za razvoj sudske prakse, koje u takvim slučajevima najčešće uopće nema ili je toliko dvojbena da ju je potrebno ozbiljno preispitivati.

Revizija propisana posebnim zakonom smatra se revizijom po dopuštenju (onom iz članka 382. Zakona). Dakle, osim iznimno u slučajevima iz noveliranog članka 382.a ZPP-a, sve revizije propisane posebnim zakonima (ali i onda kada nisu propisane, ali se ZPP primjenjuje supsidijarno) su revizije koje se mogu podnijeti samo po dopuštenju Vrhovnog suda RH.

II.3. PRIJEDLOG ZA DOPUŠTENJE REVIZIJE

U domaćem građanskom postupovnom pravu prijedlog za dopuštenje je novina koja nije postojala prije Novele ZPP19. Kakva je njegova pravna priroda i što on kao podnesak zapravo predstavlja (pravno sredstvo ili nešto drugo), nije svrha ovog teksta niti on na to daje odgovore, ali o tome će se nadamo se, prije svih izjašnjavati pravna doktrina.

U sadržaju prijedloga za dopuštenje (novelirani članak 387. stavak 3.) stranke su dužne određeno naznačiti pravno pitanje koje je važno za odluku u sporu i (kumulativno) razloge važnosti postavljenog pitanja, međutim, kad to izostane prijedlog u formalnom smislu ne udovoljava zakonskim pretpostavkama s posljedičnom sankcijom odbacivanja takvog prijedloga. Pravno pitanje je, prema sudskoj praksi revizijskog suda, određeno naznačeno kada je individualizirano u mjeri koja isključuje svaku dvojbu o kojem se pitanju radi i na što se to pitanje odnosi. Razlozi važnosti, koji u članku 385.a stavak 1. nisu taksativno navedeni, su oni razlozi koji opravdavaju intervenciju najvišeg suda u javnom interesu i oni moraju biti određeno izloženi te potkrijepljeni različitim odlukama drugostupanjskih sudova ili sudova EU ili Ustavnog suda RH. Ako se prijedlog za dopuštenje revizije podnosi zbog različite prakse viših sudova, stranka je uz prijedlog dužna dostaviti odluke sudova na koje se poziva ili ih određeno naznačiti.

Dakle, u prijedlogu za dopuštenje stranka treba određeno istaknuti pravno (nikako činjenično) pitanje i njegovu važnost za intervenciju revizijskog suda u javnom - općem interesu, ali ne zaboravljajući da to pitanje istodobno mora biti važno i za odluku u konkretnom sporu. Uz to, stranka je dužna određeno izložiti razloge zbog kojih smatra da je postavljeno pitanje važno za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni ili za razvoj prava kroz sudsku praksu, a osobito u onim slučajevima koje je zakonodavac posebno „imenovao“ u članku 385.a stavku 1. podstavcima (alinejama) 1. do 4. Novele ZPP19.

Zakonodavac je, polazeći od pravne naravi i karaktera revizije, kao izvanrednog pravnog lijeka, propisao i neke situacije za koje možemo ustvrditi - da na apsolutan način isključuju mogućnost podnošenja prijedloga za dopuštenje revizije.

Tako se prijedlog za dopuštenje revizije može podnijeti protiv drugostupanjske presude kojom se potvrđuje prvostupanjska presuda zbog postupovnoprog pitanja koje se odnosi na bitne povrede odredaba parničnog postupka iz članka 354. stavka 2. točaka 6., 7., 8., 10., 11. i 12. ovoga Zakona samo ako je podnositelj zbog tih povreda žalbom pobijao prvostupanjsku presudu, ili ako su te povrede učinjene tek u drugostupanjskom postupku. To jednostavno rečeno znači da se revizijski sud ne može (po prvi put) baviti postupovnim pravnim pitanjem koje prije toga nije bilo predmetom ispitivanja i raspravljanja pred nižim sudovima, izuzevši ako su te povrede učinjene tek u drugostupanjskom postupku²³.

Prijedlog za dopuštenje revizije ne može se podnijeti niti zbog postupovnoprog pitanja koje se odnosi na bitne povrede odredaba parničnog postupka iz članka 354. stavka 2. točke 3. ovoga Zakona i ako je odlučeno o zahtjevu o kojemu već teče parnica. To je rješenje koje je postojalo i ranije u odnosu na dosadašnje revizije budući da se niti redovna (ili izvanredna) revizija zbog tih povreda nisu mogle podnositi.

U prijedlogu za dopuštenje revizije stranke mogu iznijeti nove činjenice i predlagati nove dokaze samo ako se oni odnose na bitne povrede odredaba parničnog postupka i ako je zbog tih povreda postavljeno postupovnoprog pitanje koje je važno za odluku u sporu. I ovo je rješenje postojalo ranije i to u nekadašnjem članku 387. ZPP-a, ali samo za tzv. redovnu reviziju, međutim, sada je izrijekom rečeno da se ono odnosi već na prijedlog za dopuštenje (pravna norma govori o postupovnoprog pitanju).

Prijedlog za dopuštenje revizije može se podnijeti protiv drugostupanjske presude kojom se potvrđuje prvostupanjska presuda zbog materijalnopravnog pitanja koje se odnosi na pogrešnu primjenu materijalnog prava na koju drugostupanjski sud ne pazi po službenoj dužnosti, samo ako je podnositelj zbog tog razloga žalbom pobijao prvostupanjsku presudu. U ovom je slučaju bitno naglasiti da prema noveli drugostupanjski sud, za razliku od ranijeg zakonodavnog rješenja, ne pazi po službenoj dužnosti na primjenu materijalnog prava kada su u pitanju troškovi postupka, dakle, prijedlog za dopuštenje nije moguće podnijeti ako se prije toga žalbom nije određeno pobijala odluka o troškovima postupka.

Prijedlog za dopuštenje revizije podnosi se sudu koji je izrekao prvostupanjsku presudu u dovoljnom broju primjeraka za sudove, protivnu stranku i umješaača.

II.4. VAŽNO PRAVNO PITANJE - RAZLOZI VAŽNOSTI

²³ Radi se o zakonodavnom rješenju koje je slično revizijskim razlozima iz dosadašnjeg članka 385. ZPP-a.

Vrhovni sud će dopustiti reviziju²⁴ ako se može očekivati odluka o nekom pravnom pitanju koje je važno za odluku u sporu i za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni ili za razvoj prava kroz sudsku praksu, a osobito: - ako je riječ o pravnom pitanju o kojem odluka suda drugog stupnja odstupa od prakse revizijskog suda, ili - ako je riječ o pravnom pitanju o kojem nema prakse revizijskog suda, pogotovo ako sudska praksa viših sudova nije jedinstvena, ili - ako je riječ o pravnom pitanju o kojem sudska praksa revizijskog suda nije jedinstvena, ili - ako je o tom pitanju revizijski sud već zauzeo shvaćanje i presuda se drugostupanjskoga suda temelji na tom shvaćanju, ali bi - osobito uvažavajući razloge iznesene tijekom prethodnoga prvostupanjskoga i žalbenoga postupka, zbog promjene u pravnom sustavu uvjetovane novim zakonodavstvom ili međunarodnim sporazumima te odlukom Ustavnoga suda Republike Hrvatske, Europskoga suda za ljudska prava ili Suda Europske unije - trebalo preispitati sudsku praksu.

U navedenoj zakonskoj odredbi, kao zakonske pretpostavke, razrađeni su razlozi (dijelom su to nekadašnji razlozi za podnošenje izvanredne revizije) u slučaju čijeg ostvarenja se u pravilu dopušta revizija²⁵. Novina je da će se revizija dopustiti i onda ako se može očekivati odluka o nekom pravnom pitanju koje je važno za razvoj prava kroz sudsku praksu. Također u nekadašnjim razlozima iz članka 382. stavak 2, ZPP-a, nije bilo sadašnjeg rješenja - ako je riječ o pravnom pitanju o kojem sudska praksa revizijskog suda nije jedinstvena, što pokazuje da i praksa najvišeg suda može biti različita i da se takvu praksu bez daljnjega mora ujednačiti. Jednako tako, iz ovakvog zakonodavnog rješenja može se jasno zaključiti da bez daljnjega postoje razlozi za podnošenje prijedloga za dopuštenje i onda kada se radi o različitim odlukama istog (jednog) drugostupanjskog suda.

Kada Vrhovni sud dopusti reviziju ona se može podnijeti samo zbog materijalnopravnog ili postupovnopravnog pitanja zbog kojeg je dopuštena, stoga revident u reviziji ne može izlaziti iz kogentnog okvira koji mu je zadan odlukom o dopuštenju revizije i to pod prijetnjom stroge sankcije - odbacivanja revizije kao nedopuštene.

II.5. ODLUKE REVIZIJSKOG SUDA O PRIJEDLOGU ZA DOPUŠTENJE

O prijedlogu za dopuštenje revizije odlučuje Vijeće od tri suca Vrhovnog suda Republike Hrvatske. Vijeće revizijskog suda odbacit će nepotpun i nedopušten prijedlog za dopuštenje revizije, a i nepravodoban ako je to propustio učiniti prvostupanjski sud, s tim da je prijedlog za dopuštenje revizije nedopušten i ako ne sadrži²⁶ određeno naznačeno pravno pitanje zbog kojeg se predlaže dopuštanje

²⁴ Članak 70. ZID ZPP/19 – sada novelirani članak 385. ZPP.

²⁵ Doktrina ih naziva i „apsolutizirani razlozi“ zbog čijeg postojanja se revizija u pravilu dopušta (M. Dika).

²⁶ Pretpostavke iz noveliranog članka 387. stavka 3. ZPP. (U prijedlogu stranka mora određeno naznačiti pravno pitanje zbog kojeg predlaže da joj se dopusti podnošenje revizije te određeno izložiti razloge zbog kojih smatra da je ono važno u smislu odredaba članka 385.a stavka 1. ovoga Zakona. Ako se prijedlog za dopuštenje revizije podnosi zbog različite prakse viših sudova, stranka je uz prijedlog dužna dostaviti odluke sudova na koje se poziva ili ih određeno naznačiti.).

revizije te određeno izložene razloge zbog kojih podnositelj smatra da je ono važno u smislu odredaba članka 385.a stavka 1. ovoga Zakona.

Važno je istaknuti da kad se prijedlog za dopuštenje revizije podnosi zbog različite prakse viših sudova, stranka je uz prijedlog dužna dostaviti i odluke sudova na koje se poziva ili ih određeno naznačiti. Revizija po dopuštenu nije dopuštena ako prethodno nije doneseno rješenje kojim se ona dopušta ili ako revizija nije podnesena zbog pravnog pitanja zbog kojeg je dopuštena ili zbog razloga zbog kojih se ne može podnijeti (pogrešno i nepotpuno utvrđeno činjenično stanje).

U rješenju kojim se prijedlog za dopuštenje revizije odbacuje dovoljno je da se revizijski sud određeno pozove na nedostatak pretpostavki za podnošenje revizije. Iz navedene odredbe slijedi da će se revizijski sud u rješenju kojim je odbacio prijedlog za dopuštenje samo pozvati na nedostatak pretpostavki za podnošenje (dopuštenje) revizije jer primjerice postavljeno pitanje nije važno za jedinstvenu primjenu prava i ravnopravnost svih u njegovoj primjeni. Zakonodavac je, s obzirom na vrstu odluke koju u tom slučaju donosi revizijski sud, ovom odredbom dao mogućnost da se jednim kratkim i sumarnim, ali jasnim obrazloženjem, odluči o prijedlogu za dopuštenje revizije. U tom su se smislu obrazloženja Vrhovnog suda RH u slučaju odbacivanja izvanredne revizije kada postavljeno pitanje nije važno za jedinstvenu primjenu prava i ravnopravnost svih u njegovoj primjeni (dosadašnji članak 392.b. stavak 3. ZPP), pokazala preopširnima i zapravo neodgovarajuća donesenoj odluci. Prema mišljenju doktrine sadašnja rješenja Vrhovnog suda RH u slučaju navedenog odbacivanja revizije (iz razloga sadržanih u članku 392.b stavak 3. ZPP- tzv. meritorno odbacivanje) primjerenija su meritornim odlukama u kojim se odlučuje o biti stvari, a ne odluci o odbacivanju, zbog čega podnositelje revizije zasigurno mogu dovesti u zabludu glede pravnih shvaćanja revizijskog suda.

Ovdje valja istaknuti da revizijski sud iako je to očito bilo potrebno, prema sadašnjem uređenju izvanredne revizije, često nije mogao intervenirati jer je revizija u formalnom smislu bila neodgovarajuće sastavljena ili nema različite prakse drugostupanjskih sudova. To će se, nadamo se, jasno samo u granicama koliko je to postupovnopravno moguće, novom revizijom promijeniti jer se, kako je već rečeno, kao važna pravna pitanja mogu pojaviti i ona koja su važna za "razvoj prava kroz sudsku praksu". Revizijski sud će u svijetlu svega navedenog, u svom sveukupnom odlučivanju ovom novelom dobiti na vremenu jer će se o prijedlogu za dopuštenje moći odlučivati jednim skraćenim (sumarnim) obrazloženjem, primjerenim za takvu vrstu odluke.

Pritom valja istaknuti da se, prema odluci Ustavnog suda RH, dostatni razlozi mogu izreći i u jednoj smisljenoj rečenici (Odluka USUD RH br. U-I-885/2013, od 11. srpnja 2014.)

U rješenju kojim se dopušta revizija revizijski sud navodi u kojem dijelu i u odnosu na koje određeno pravno pitanje dopušta podnošenje revizije, dakle, u izreci tog rješenja bit će sadržano samo određeno pravno pitanje i u kojem dijelu (u odnosu na pobijanu odluku) se dopušta revizija. Neće biti potrebno odbijati, ili kao do sada, odbacivati prijedlog za dopuštenje u odnosu ostala postavljena pitanja koja nisu važna za odluku u sporu li za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnost

svih u njegovoj primjeni li za razvoj prava kroz sudsku praksu. U slučaju kada se dopušta revizija neće biti potrebno niti posebno obrazloženje takvog rješenja.

Pravni lijek protiv rješenja povodom prijedloga za dopuštenje revizije nije dopušten.

II.6. ODLUKE VRHOVNOG SUDA RH O REVIZIJI

Revizijski sud će presudom odbiti reviziju kao neosnovanu ako utvrdi da ne postoje razlozi zbog kojih je podnesena i na koje se odnosi pravno pitanje zbog kojeg je dopuštena ili da oni ne utječu na donošenje drukčije odluke. Vidljivo je da je, za razliku od nekadašnjeg članka 393. ZPP-a, u noveliranoj odredbi zakonodavac dodao još i dio rečenice koji glasi: „*ili da oni ne utječu na donošenje drukčije odluke*“. To je bilo potrebno iz jednostavnog razloga jer je ponekad, kao i u članku 368. stavak 2. ZPP-a, došlo do određenih pogreški u suđenju, ali je pravilnom primjenom mjerodavnih zakonksih odredbi trebalo jednako presuditi pa u takvom slučaju nema razumnih razloga da se takva drugostupanjska odluka, koja zapravo nije donesena na štetu revidenta, ukida i predmet vraća na ponovan postupak.

U ostalom dijelu odredbe o odlukama i načinu odlučivanja revizijskog suda Novelom ZPP19 nisu bitno ili uopće mijenjane, stoga ih se posebno niti ne spominje.

II.7. REVIZIJA BEZ DOPUŠTENJA (REVIZIJA PO ZAKONU)

Člankom 68. Novele ZPP19, samo kao iznimka, zadržana je dosadašnja tzv. redovna revizija u sporovima: - o postojanju ugovora o radu, odnosno prestanku radnog odnosa ili radi utvrđenja postojanja radnog odnosa, - o utvrđivanju majčinstva ili očinstva, - u povodu tužbi za zaštitu od diskriminacije, te - u povodu tužbi radi objave ispravka informacije. Ovdje valja upozoriti na dosadašnju sudsku praksu u odnosu na radne sporove jer primjerice, iako je parnica radi isplate novčane tražbine - neisplaćene bruto plaće, neusumnjivo parnica iz radnog odnosa, istovremeno nije i spor u kojem je dopuštena revizija po zakonu iz čl. 382.a Zakona.

Prema tome, zakonodavac je iz samo njemu znanih razloga, iako se tome razložno protivila doktrina, ali i Vrhovni sud RH, ipak zadržao ovu vrstu revizije, ograničivši je, kao iznimku, samo na određene vrste sporova.

Revizija iz ovoga članka podnosi se u roku od 30 dana od dostave presude donesene u drugom stupnju i može se podnijeti zbog: - bitne povrede odredaba parničnog postupka iz članka 354. stavka 2. ovoga Zakona, osim ako se povreda odnosi na stvarnu i mjesnu nadležnost ili ako je odlučeno o zahtjevu o kojemu već teče parnica, - bitne povrede odredaba parničnog postupka iz članka 354. stavka 1.

ovoga Zakona učinjene pred sudom drugog stupnja, te zbog pogrešne primjene materijalnog prava.

Revizija bez dopuštenja može se podnijeti protiv drugostupanjske presude kojom se potvrđuje prvostupanjska presuda zbog bitne povrede odredaba parničnog postupka iz članka 354. stavka 2. točaka 6., 7., 8., 10., 11. i 12. ovoga Zakona samo ako je podnositelj zbog tih povreda žalbom pobijao prvostupanjsku presudu, ili ako su te povrede učinjene tek u drugostupanjskom postupku. Dakle, kao i kod revizije po dopuštenju, revizijski sud ne može po prvi put raspravljati o nečem čime se prije toga nisu bavili nižestupanjski sudovi.

Revizija bez dopuštenja može se podnijeti protiv drugostupanjske presude kojom se potvrđuje prvostupanjska presuda zbog pogrešne primjene materijalnog prava na koju drugostupanjski sud ne pazi po službenoj dužnosti, samo ako je podnositelj zbog tog razloga žalbom pobijao prvostupanjsku presudu. Potonje se, jednako kao i kod revizije po dopuštenju, odnosi na odluku o troškovima postupka glede kojih sud drugog stupnja više ne pazi po službenoj dužnosti na pravilnu primjenu materijalnog prava. Stoga žalitelj mora određeno pobijati odluku o troškovima postupka da bi uopće inicirao intervenciju žalbenog, a potom i revizijskog suda.

U preostalom dijelu kojim se propisuje revizija bez dopuštenja Novela ZPP19 ne donosi ništa novo ili bitno drukčije od prijašnjih rješenja pa tu nema ništa što bi moglo biti zanimljivo.

II.8. REVIZIJA PROTIV RJEŠENJA

Stranke mogu podnijeti reviziju i protiv rješenja drugostupanjskog suda kojim je postupak o predmetu spora pravomoćno završen. Bitno je uočiti razliku u odnosu na ranije zakonodavno rješenje jer se revizijom, sada je to nomotehnički preciznije riješeno, može pobijati samo rješenje drugostupanjskog suda kojim je postupak o *predmetu spora* pravomoćno završen. Prema tome, mora se raditi o rješenju kojim je pravomoćno završen spor ili postupak o zahtjevu stranke zbog kojeg je taj spor ili postupak pokrenut, ali ne i nekim rješenjima koja su posljedica incidentalnih postupaka (na primjer: rješenje kojim se izriče novčana kazna punomoćniku stranke) koji nemaju veze s predmetom spora (biti stvari).

Revizija protiv odluke suda drugog stupnja kojom je pravomoćno odlučeno o troškovima postupka je dopuštena ako su ispunjene pretpostavke iz članka 385.a stavka 1. ovoga Zakona. Prema tome, kada je u pitanju osporavanje (samo) odluke o troškovima postupka dopuštena je samo revizija iz noveliranog članka 382. ZPP-a, dakle, revizija po dopuštenju. Zakonodavac je ovim rješenjem jasno dao do znanja

da mu nije prihvatljivo pravno shvaćanje Vrhovnog suda²⁷ prema kojem revizija protiv odluke o troškovima postupka nije dopuštena.

U slučajevima u kojima je doneseno procesno rješenje kojim se, primjerice u sporu radi utvrđenja nedopustivosti otkaza, tužba odbacuje jer nije pravovremena ili je nedopuštena zbog toga što se radnik nije prethodno obratio poslodavcu, rješenje u toj vrsti postupka može se pobijati, kao i presuda, revizijom bez dopuštenja.

Završno se napominje da će se sve odredbe Novele ZPP19 o reviziji primjenjivati i na sve postupke u tijeku u kojima do stupanja na snagu ovoga Zakona nije donesena drugostupanjska odluka. – članak 117. stavak 4. ZID ZPP19.

²⁷ Na sjednici Građanskog odjela VSRH pod br. Su-IV-19/15-19 od 16. studenog 2015. zauzeto je pravno shvaćanje da pravomoćno rješenje o troškovima parničnog postupka nije rješenje protiv kojega je dopuštena revizija – vidjeti o tome i Odluke USUD RH U-III-4029/13 od 19.12.2017. i U-III-1168/18 od 12.7.2018.

CJELINA II.

Željko Pajalić

NOVELA U POSEBNIM POSTUPCIMA

Radi uspostavljanja svrhovitijeg roka za žalbu, odgovor na tužbu te za paricijski rok, Novelom je u posebnim postupcima propisan jedinstveni rok od 15 dana. Dakle, rok za žalbu i odgovor na tužbu u radnim sporovima, parnicama zbog smetanja posjeda i u postupku pred trgovačkim sudovima. Slijedom toga, brisan je dosadašnji članak 436. ZPP-a, koji se odnosio na paricijski rok od osam dana. Protiv rješenja donesenih u parnicama zbog smetanja posjeda, dopuštena je samo revizija iz članka 382. Zakona (nova revizija po dopuštenju) ali samo ako su ispunjeni uvjeti iz članka 400. Zakona.

Člankom 91. ZID ZPP/19, u članku 451. st. 1. ZPP-a iza prve rečenice dodana je druga rečenica, u kojoj je naznačeno kada je prigovor protiv platnog naloga nepotpun, uz ostalo, to je i onda ako u njemu nisu navedeni razlozi pobijanja. Novelom je naglašeno i da obje stranke u povodu pravnog lijeka protiv rješenja o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave mogu istaknuti prigovor stvarne i mjesne nenadležnosti sve dok se pred tim sudom ne upuste u raspravljanje o glavnoj stvari. Dosadašnjom odredbom iz članka 453. st. 2. ZPP-a, samo je tuženik mogao istaknuti prigovor stvarne i mjesne nenadležnosti i to isključivo u prigovoru protiv platnog naloga.

POSTUPAK U SPOROVIMA MALE VRIJEDNOSTI

Sukladno odredbama članka 461.a ZPP-a, koji je noveliran člankom 93. ZID ZPP/19, u postupku u sporovima male vrijednosti tužba se uvijek dostavlja tuženiku na odgovor. Stranke su dužne najkasnije u tužbi, odnosno u odgovoru na tužbu iznijeti sve činjenice na kojima temelje svoje zahtjeve i predložiti dokaze potrebne za utvrđivanje iznesenih činjenica, stoga se početni dio ovog postupka svodi na pisani postupak. Novelom je i otklonjen prijepor koji se, s obzirom na odredbu o iznošenju činjenica i predlaganju dokaza isključivo u tužbi i odgovoru na tužbu, pojavio u primjeni novele iz 2013., i to u povodu prigovora protiv platnog naloga.

Iz tog razloga, tužitelj je dužan, najkasnije u podnesku predanom na sudu, u roku od 15 dana od primitka rješenja kojim je ukinut platni nalog, iznijeti sve činjenice na kojima temelji svoje zahtjeve i predložiti dokaze potrebne za utvrđenje tih činjenica.

Sud će upozoriti stranke na rečene dužnosti u pozivu za podnošenje pisanog odgovora na tužbu, odnosno u rješenju kojim je ukinut platni nalog. Pritom, stranke mogu na pripremnom ročištu iznositi nove činjenice i predlagati nove dokaze samo ako ih bez svoje krivnje nisu mogle iznijeti, odnosno predložiti u tužbi, odnosno u odgovoru na tužbu ili u prije naznačenim podnescima.

Ako tužitelj ne dođe na pripremno ročište (ranije «prvo ročište»), a uredno je pozvan, smatrat će se da je povukao tužbu, osim ako se tuženik na tom ročištu ne upusti u raspravljanje.

Sud će u pozivu za pripremno ročište, među ostalim, upozoriti stranke da će se smatrati da je tužitelj povukao tužbu ako ne dođe na pripremno ročište, da na

pripremnom ročištu ne mogu iznositii nove činjenice i predlagati nove dokaze, osim u iznimnom slučaju, te uz ostalo i da se odluka može pobijati samo zbog pogrešne primjene materijalnog prava i zbog bitnih povreda odredbi parničnog postupka iz članka 354. st. 1., osim zbog povrede iz članka 354. st. 2. toč. 3. Zakona.

Novelom je proširen broj bitnih povreda odredaba parničnog postupka zbog kojih se može pobijati odluka u sporu male vrijednosti pa su sad to zapravo sve (apsolutno) bitne povrede iz članka 354. st. 2. Zakona (osim one iz točke 2. i 3., odnosno, ako je sud u povodu prigovora stranaka pogrešno odlučio da je stvarno ili mjesno nadležan).

Člankom 95. ZID ZPP/19, brisana je odredba iz članka 466. ZPP-a, prema kojoj se presuda u postupku u sporovima male vrijednosti objavljuje odmah nakon zaključenja glavne rasprave, stoga se na objavu presude u tim sporovima primjenjuju odredbe o objavi presude iz redovitog postupka.

Članak 467.a u potpunosti je noveliran tako da u postupku u sporovima male vrijednosti žalba protiv presude ili rješenja sada, u pravilu, nema suspenzivan karakter, odnosno ne odgađa ovrhu, osim ako sud koji donosi presudu ili rješenje, iznimno, po službenoj dužnosti, obrazloženim rješenjem, odredi drugačije. Novelom je iz ovog dijela Zakona uklonjena neučinkovita revizija po dopuštenju drugostupanjskog suda.

PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Člankom 116. ZIP ZPP/19 propisano je da će se odredba članka 295. st. 2. Zakona o parničnom postupku (NN br. 53/91, 91/92, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 2/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11 – proč. tekst 25/13 i 89/14 – odluka Ustavnog suda RH) primjenjivati i na postupke koji su pokrenuti prije stupanja na snagu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku (NN 25/13). Na taj način je retroaktivnošću otklonjen propust iz prijašnje novele, koja je onemogućavala postupanje suda u postupcima pokrenutim prije 1. travnja 2013., u kojima više nije bilo moguće odrediti mirovanje postupaka, ali istodobno niti primijeniti institut predmnijevanog povlačenja tužbe, tako da će se ova odredba primjenjivati na sve postupke koji su bili u tijeku prije stupanja na snagu novele iz 2013.

Osnovno je pravilo iz članka 117. st. 1. ZID ZPP/19, da će se postupci pokrenuti prije stupanja na snagu ovog Zakona dovršiti primjenom odredaba Zakona o parničnom postupku (NN br. 53/91, 91/92, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 2/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11 – proč. tekst 25/13 i 89/14 – odluka Ustavnog suda). Prema tome, ovdje nema retroaktivnosti.

Prijelazne i završne odredbe treba promatrati kao da predstavljaju iznimke od osnovnog pravila. Tako su u sljedećim stavcima ovog članka predviđene određene iznimke od osnovnog pravila, tj. odredbe stavka 1. članka 117. ZID ZPP/19 pa će se odredbe članka 2. (onemogućavanje zlouporabe prava), članka 8. i 9. (troškovi postavljanja privremenog zastupnika), članka 11. (podnesci u elektroničkom obliku) i 12. (održavanje ročišta), članka 15., 16. i 17. (dostava pismena i elektronička dostava), članka 19. (dostava – obrtnici, liječnici i dr.), članka 25. (dostava putem

informativnog sustava), čl. 35.-39. (postupak mirenja), članka 53. (predmnijevano povlačenje tužbe – pripremno ročište), članka 55. i 56. (presuda kojom se tužbeni zahtjev odbija), članka 58. (o sadržaju obrazloženja presude) i 59. (rokovi za žalbu ne teku od 1. do 15. kolovoza), članka 65. (briše se članak 375., st. 5.) i 66. (novi prethodni postupak), članka 94. (predmnijeva o povlačenju tužbe u sporu male vrijednosti) i 95. (briše se članak 466.), te članka 104. (briše se članak 499.) ZID ZPP/19 primjenjivati odmah i na sve postupke u tijeku a čl. 41. st. 2. toč. 3. (prekid postupka zbog oglednog postupka) i čl. 108. (ogledni postupak iz glave trideset druge - b) ZID ZPP/19 primjenjivat će se i na sve postupke u tijeku u kojima do stupanja na snagu 1. rujna 2019., nije održano pripremno ročište ili je održano pripremno ročište, ali nije zaključen prethodni postupak.

Osim toga, iznimno od odredbe stavka 1. članka 117. ZID ZPP/19, odredbe članka 28. - 31. (troškovi postupka) te članka 97. (u sporovima male vrijednost žalba protiv presude ili rješenja, u pravilu, ne odgađa ovrhu), ZID ZPP/19, primjenjivat će se i na sve postupke u tijeku u kojima do 1. rujna 2019., nije donesena prvostupanjska odluka.

Konačno, iznimno od odredbe stavka 1. članka 117. ZID ZPP/19, odredbe o novoj reviziji primjenjivat će se i na sve postupke u tijeku u kojima do stupanja na snagu ovog Zakona nije donesena drugostupanjska odluka.

Odredbom članka 118. ZID ZPP/19, obvezna elektronička komunikacija općinskih sudova s državnim tijelima, državnim odvjetništvom, odvjetnicima, javnim bilježnicima, sudskim vještacima, sudskim procjeniteljima, sudskim tumačima, stečajnim upraviteljima, povjerenicima te pravnim osobama će se primjenjivati i na sve postupke u tijeku, ali tek kada ministar nadležan za poslovne pravosuđa donese odluku o ispunjavanju uvjeta za elektroničku komunikaciju za općinske sudove, a nakon što se za to ispune uvjeta na svim općinskim sudovima.

Obvezna elektronička komunikacija sudova i pravnih osoba, primjenjivat će se i na sve postupke u tijeku kada ministar nadležan za poslove pravosuđa donese odluku o ispunjavanju uvjeta za elektroničku komunikaciju.

Sve pravne osobe dužne su u roku od godine dana od dana stupanja na snagu ovog Zakona zatražiti pristup informativnom sustavu elektroničke komunikacije sa sudovima putem ministarstva nadležnog za poslove pravosuđa.

Člankom 119. ZID ZPP/19 propisano je da postupke u kojima, u trenutku stupanja na snagu ZID ZPP/19, postoji pravomoćno rješenje o prekidu zbog razloga navedenog u članku 212. toč. 4 dosadašnjeg ZPP-a (kad pravna osoba prestane postojati odnosno kad nadležno tijelo pravomoćno odluči o zabrani rada), sud može nastaviti i istodobno obustaviti ako pravni sljednik pravne osobe ne preuzme postupak ili protivna strana ne predloži da ga sud pozove da to učini u roku od tri mjeseca od stupanja na snagu ZID ZPP/19.

Na postupke u kojima do stupanja na snagu ovog Zakona nije doneseno pravomoćno rješenje o prekidu postupka zbog razloga navedenog u članku 212. toč. 4 ZPP-a, primjenjuje se odredba članka 44. ZID ZPP/19. Odluke o kojima je bila riječ

u ovom članku ovlašteni su donijeti i sudski savjetnici pa je tako proširena mogućnost njihova sudjelovanja u donošenju sudskih odluka.

EUROPSKI AKTI I NAČELA SAVJESNOG KORIŠTENJA PROCESNIH INSTITUTA I EKONOMIČNOSTI

Člankom 1. ZID ZPP 19, zbog članstva u Europskoj uniji ZPP- u je dodan članak 1.a u kojem su pobrojani nazivi pravnih akata Europske unije čija se provedba osigurava. Tako će se provesti:

- Uredba (EZ) br. 1393/2007 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. studenoga 2007. o dostavi, u državama članicama, sudskih i izvansudskih pismena u građanskim ili trgovačkim stvarima („dostava pismena“), i o stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EZ) br. 1348/2000 (SL L 324, 10.12.2007.), u daljnjem tekstu: Uredba 1393/2007.;

- Uredba Vijeća (EZ) br. 1206/2001 od 28. svibnja 2001. o suradnji između sudova država članica u izvođenju dokaza u građanskim ili trgovačkim stvarima (SL L 174, 27.6.2001.), u daljnjem tekstu: Uredba 1206/2001.;

- Uredba (EZ) br. 1896/2006 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2006. o uvođenju postupka za europski platni nalog (SL L 399, 30.12.2006.), u daljnjem tekstu: Uredba br. 1896/2006.;

- Uredba (EZ) br. 861/2007 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. srpnja 2007. o uvođenju europskog postupka za sporove male vrijednosti (SL L 199, 31.7.2007.), u daljnjem tekstu: Uredba br. 861/2007.;

- Uredba (EU) br. 2015/2421 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. prosinca 2015. o izmjeni Uredbe (EZ) br. 861/2007 o uvođenju europskog postupka za sporove male vrijednosti i Uredbe (EZ) br. 1896/2006 o uvođenju postupka za europski platni nalog (SL L 341, 24.12.2015.).

Člankom 2. ZID ZPP 19 izmijenjena je odredba stavka 1. članka 10. ZPP na način da je na poštivanje načela savjesnog korištenja procesnih ovlaštenja i načela ekonomičnosti, pored suda koji je jedini bio *expresis verbis*, dosadašnjim tekstom zakona adresiran na to, novim rješenjem su na poštivanje ovih načela izričito apostrofirane stranke i drugi sudionici u postupku. Oni moraju nastojati da se postupak provede bez odugovlačenja, u razumnom roku i sa što manje troškova. Sud je i dalje taj koji je dužan onemogućiti svaku zlouporabu prava u postupku.

Također istim člankom nomotehnički je poboljšana odredba stavka 13. članka 10. ZPP koja normira vraćanje neosnovano naplaćenog iznosa novčane kazne kada je rješenje o izricanju novčane kazne naknadno ukinuto ili preinačeno.

NADLEŽNOST OPĆINSKIH I TRGOVAČKIH SUDOVA

Radi rasterećenja trgovačkih sudova, sporovi koji su prepoznati kao „beznačajni za gospodarstvo“, a radi se o sporovima radi naplate naknada za opskrbu pitkom vodom, plinom, toplinskom i električnom energijom - naknada za održavanje čistoće - naknada iz pretplatničkog ugovora javnih komunikacijskih usluga - naknada za korištenje općekorisnih funkcija šuma - naknada za pristojbu Hrvatske radiotelevizije - naknada za parkiranje - regresnih zahtjeva iz zdravstvenog, mirovinskog i invalidskog osiguranja, člankom 3. ZID ZPP 19 uvršteni su među sporove u kojima uvijek sude općinski sudovi (čl. 34. st. 1. ZPP). Ovom odredbom kojom je mijenjana odredba toč. 9. st. 1. čl. 34. ZPP-a, zakonodavac je također, ocijenio opsoletnom odredbu kojom je bila propisana isključiva nadležnost općinskih sudova u sporovima za zaštitu od nezakonite radnje koja je pak bila propisana čl. 67. bivšeg Zakona o upravnim sporovima²⁸.

Kada je u pitanju nadležnost trgovačkih sudova (čl. 34. b ZPP), poboljšano je rješenje za sporove u kojima je stranka osoba nad kojom je pred trgovačkim sudom otvoren stečajni postupak bez obzira na svojstvo druge stranke (toč. 5. čl. 34. b ZPP), naime, Novelom je propisano da sporovi koji su pokrenuti prije nastupanja pravnih posljedica otvaranja stečajnog postupka dovršit će se pred sudom koji vodi stečajni postupak, naravno, ako se ne radi o sporovima u kojim prema ovom Zakonu uvijek sudi općinski sud, odnosno ako nije riječ o sporovima za koje je zakonom utvrđena nadležnost nekog drugog suda. Na taj način izbjeci će se nesnalaženja uočena u praksi kao i smanjiti troškove stečajnog postupka.

Osim navedenog tekst ZPP usklađen je sa Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima²⁹ kojim je napušten institut trgovca pojedinca.

Gore navedene odredbe o nadležnosti primjenjivat će se na postupke pokrenute nakon njegovog stupanja na snagu (argument iz odredbe čl. 117. ZID ZPP).

TROŠKOVI POSTUPKA

Način odlučivanja o troškovima postupka doživio je Novelom prilično značajne promjene. To se u prvom redu odnosi na određivanje naknade parničnih troškova prema načelu *causae* koja je smještena u odredbu članka 154. ZPP. Naime čl. 28. ZID ZPP u cijelosti je promijenio navedeni članak.

Novim člankom 154. st. 1. ZPP-a i dalje je stranka koja u cijelosti izgubi parnicu dužna protivnoj stranci i njezinu umještaču naknaditi troškove, ali je precizirano da se radi o troškovima „izazvanim vođenjem postupka.“ U odnosu na umještača na strani stranke koja je izgubila parnicu propisano je da je dužan naknaditi troškove koje je uzrokovao svojim radnjama. Dakle, po načelu *culpa*.

Kada je u pitanju utvrđivanje omjera uspjeha u parnici kod djelomičnog uspjeha stranaka u parnici, koje je zadnjih godina izazivalo brojne kontroverze, novelirani st. 2. čl. 154. ZPP pokušao je riješiti neke od uočenih dilema. Pri tome

²⁸ Narodne novine br. 53/91, 91/92, 77/92 i 20/10.

²⁹ Narodne novine, 40/91

valja spomenuti i presudu Europskog suda za ljudska prava u predmetu Klauz protiv Hrvatske,³⁰ koja je sigurno potaknula zakonodavca na ovakvo rješenje.

Prvenstveno, omjer uspjeha u parnici ocjenjuje se prema konačno postavljenom tužbenom zahtjevu. Međutim, sud će voditi računa i o uspjehu dokazivanja u pogledu osnove zahtjeva. Time su, čini se, i dalje aktualni zaključci sjednice 3/80 Građanskog odjela VSH od 6. 6. 1980. koji glase:

„kad je tuženi osporavao osnovu tužbenog zahtjeva u potpunosti ili samo osnovu pojedinih samostalnih dijelova zahtjeva (pojedini oblik štete i slično), zbog čega su napravljena vještačenja i izvedeni drugi dokazi za koje je tužitelj prethodno snosio troškove, tužitelju će se priznati takvi troškovi u cijelosti, bez obzira na visinu dosuđenog iznosa.“

Nadalje odredba propisuje da će sud:

- najprije utvrditi postotak u kojemu je svaka od stranaka uspjela u postupku,
- zatim će od postotka one stranke koja je u većoj mjeri uspjela oduzeti postotak one stranke koja je u manjoj mjeri uspjela,
- potom će utvrditi iznos pojedinih i iznos ukupnih troškova stranke koja je u većoj mjeri uspjela u parnici koji su bili potrebni za svrhovito vođenje postupka,
- konačno će toj stranci odmjeriti naknadu dijela takvih ukupnih troškova koji odgovara postotku koji je preostao nakon navedenog obračuna postotaka u kojima su stranke uspjele u parnici.

Pri tome, prema st. 3. neovisno o pravilima iz stavaka 1. i 2. ovoga članka, sud može odrediti da jedna stranka naknadi drugoj stranci pojedine troškove primjenom odredbe članka 156. stavka 1. ovoga Zakona (prema načelu culpa). Nadalje, ako su stranke djelomično uspjele u parnici u približno jednakim dijelovima, sud može odrediti da svaka stranka snosi svoje troškove ili da jedna stranka naknadi drugoj stranci samo pojedine troškove primjenom odredbe članka 156. stavka 1. ovoga Zakona, ali i odlučiti da jedna stranka nadoknadi sve troškove koje su protivna stranka i njezin umještač imali ako protivna stranka nije uspjela samo u razmjerno neznatnom dijelu svog zahtjeva, a zbog tog dijela nisu nastali posebni troškovi. (st. 4. i 5.). Ako sud po službenoj dužnosti odredi izvođenje dokaza radi utvrđivanja činjenica u vezi s primjenom članka 3. stavka 3. ovog zakona, prema rezultatu dokazivanja, sud će odlučiti hoće li te troškove podmirivati jedna ili obje stranke ili će ti troškovi pasti na teret sredstava suda (st. 6).

Posebni slučaj dužnosti naknade štete po načelu culpa, propisan čl. 158. st. 1. ZPP-a, dorađen je čl. 29. st. 1. ZPP na način što je osim tužitelja koji je povukao tužbu i onaj tužitelj koji se odrekne tužbenog zahtjeva dužan tuženiku naknaditi troškove postupka. Uz iznimku propisanu u navedenoj odredbi, prema kojoj, ako je tužba povučena odmah nakon što je tuženik udovoljio zahtjevu tužitelja, troškove postupka dužan je tužitelju nadoknaditi tuženik, gore spomenuto načelo u sudskoj praksi je tumačeno vrlo striktno. Tako je primjerice u praksi odlučeno da „svatko tko povuče tužbu, neovisno o tome zašto je to učinio i je li njegov tužbeni zahtjev inače bio osnovan (osim ako je povlačenje tužbe uslijedilo odmah nakon udovoljavanja

³⁰ presuda ESLJP od 18. 7. 2013 povodom zahtjeva br. 28963/10

zahtjevu tužitelja), mora protivnoj stranci naknadno platiti parnične troškove. Ovo procesno pravilo nema iznimaka; svaki se tužitelj u parnici izvrgava tom riziku“ (OS u Dubrovniku, Gž 911/85 od 23. 6. 1986. - PSP 31/89).

Neki nedavni predmeti, očito, doveli su do potreba da se takvo shvaćanje prakse ublaži, pa je čl. 29. st. 2. ZID ZPP nakon čl. 158. st. 1. ZPP dodan novi stavak 2. prema kojem, iznimno od stavka 1. ovoga članka, ako je tužitelj povukao tužbu ili se odrekao tužbenog zahtjeva odmah nakon što je tuženik udovoljio zahtjevu tužitelja ili iz drugih razloga koji se mogu pripisati tuženiku, troškove postupka dužan je tužitelju naknaditi tuženik. Dakle, sudovima je dana mogućnost prepoznavanja drugih razloga koji se mogu pripisati tuženiku, a koji će dovesti do toga da unatoč tome što je tužitelj povukao tužbu ili se odrekao tužbenog zahtjeva, tuženik mora naknaditi troškove tužitelju.

Također, člankom 30. ZID ZPP 19 dorađena je i odredba čl. 160. ZPP-a, na način da je u bitnom, sintagma „zahtjev za izlučenje stvari“, izmijenjena s preciznijom „zahtjev za proglašenje ovrhe nedopuštenom.“

Konačno, nastavljen je trend proširenja nadležnosti sudskih savjetnika na način da je člankom 31. ZID ZPP 19, u slučaju povlačenja tužbe, odricanja ili odustajanja od pravnog lijeka, kao i u slučaju donošenja presude na temelju priznanja i presude na temelju odricanja, ako oni nisu obavljani na raspravi, o zahtjevu za naknadu troškova, odluku je ovlašten donijeti i sudski savjetnik.

Na temelju odredbe čl. 117. st. 3. ZID ZPP/19 novelirane odredbe o troškovima postupka primjenjivat će se i na sve postupke u tijeku u kojima do stupanja na snagu ovoga Zakona nije donesena prvostupanjska odluka.

MIRENJE

Svojim člancima 35., 36., 37., i 38. ZID ZPP/19 nastavlja sa razvojem instituta mirenja kao jednog od alternativnog načina rješavanja sporova. U razvoj postupka mirenja, kao i razvoj potrebnih vještina tijekom pristupa EU potrošeno je puno sredstava, napose vremena, ali je izostala sveobuhvatna ocjena uložениh resursa na ubrzanje parničnih postupaka u Republici Hrvatskoj.

Tako novelirani čl. 186.d st. 1. ZPP propisuje sudu da uvažavajući sve okolnosti, posebno interes stranaka i trećih osoba vezanih uz stranke te trajnost njihovih odnosa i upućenost jednih na druge, na ročištu ili izvan ročišta rješenjem (koje ima značaj rješenja o upravljanju postupkom) uputiti stranke da u roku od osam dana pokrenu postupak mirenja ili rješenjem strankama predložiti rješavanje spora u postupku mirenja. Ako su pak, obje stranke ili dionička društva ili pravne osobe kojima je većinski član Republika Hrvatska ili jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, sud će po primitku odgovora na tužbu uputiti stranke da u roku od osam dana pokrenu postupak mirenja (novelirani st. 8).

Da bi naglasio važnost i ozbiljnost upućivanja u pokretanje postupka mirenja, zakonodavac stranku koja je upućena pokrenuti postupak mirenja, a ne pristupi sastanku radi pokušaja mirenja, kažnjava gubitkom prava tražiti naknadu daljnjih

troškova postupka pred sudom prvog stupnja (novelirani st. 9.). Rješenje o pokretanju postupka mirenja može se donijeti u tijeku cijelog parničnog postupka. (novelirani st. 2.).

Što se samog postupka mirenja tiče, propisano je da ako stranke suglasno predlože ili prihvate rješavanje spora u postupku mirenja pred sudom, bez odgode će se odrediti sastanak radi pokušaja mirenja na koje se pozivaju stranke, njihovi zastupnici i punomoćnici ako ih imaju (novelirani st. 3.), postupak mirenja pred sudom vodi izmiritelj određen s liste izmiritelja koju utvrđuje predsjednik suda (novelirani st. 4.), izmiritelj ne može sudjelovati u postupku mirenja u parničnom predmetu koji mu je dodijeljen, a ako se postupak mirenja dovrši bez sklapanja nagodbe, izmiritelj ne smije sudjelovati u tom sporu u bilo kojem svojstvu (st. 5. i 6.). Također je propisano da se nagodba sklopljena u postupku mirenja provedenom u sudu pred sucem izmiriteljem smatra sudskom nagodbom (st. 7.). Odredbom noveliranog čl. 186. e st. 1. ZPP omogućeno je da stranke mogu nakon podnošenja redovnog pravnog lijeka suglasno podnijeti prijedlog za rješavanje spora u postupku mirenja pred sucem izmiriteljem suda nadležnog za odlučivanje o pravnom lijeku. Na postupke mirenja koji se provode u sudovima na odgovarajući način se primjenjuju odredbe zakona koji uređuje postupak mirenja³¹ (novelirani čl. 186. e st. 4. ZPP).

U slučaju da su stranke u parničnom postupku suglasno predložile rješavanje spora u postupku mirenja u nekom od centara za mirenje izvan suda, sud će zastati s postupkom. Ako se postupak mirenja pred izabranim centrom za mirenje izvan suda dovrši sklapanjem nagodbe, stranke na temelju te nagodbe mogu pred sudom koji je zastao s postupkom sklopiti sudsku nagodbu (novelirani čl. 186.f ZPP).

Bez obzira na forum rješavanja stranke mogu tijekom parničnog postupka suglasno zatražiti od suda zastoj postupka radi pokušaja mirnog rješenja spora. Zastoj može trajati najduže 60 dana, s tim da na suglasni obrazloženi prijedlog stranaka, podnesen prije proteka roka čije se produljenje traži, sud može jednom ovaj rok produžiti za određeno vrijeme, najviše za daljnjih 120 dana. Ako nijedna stranka nakon proteka rokova na poziv suda ne predloži nastavak postupka u roku od 15 dana, smatra se da je tužba povučena (novelirana odredba čl. 186. g ZPP).

PREINAKA TUŽBE

Poslije brojnih kritika stručne javnosti, nakon što je Novela ZPP iz 2013. u čl. 190. st. 1. ZPP-a, preinaku tužbe bezuvjetno ograničila do trenutka zaključenja prethodnog postupka, što je dovodilo do grotesknih situacija, čl. 39. st. 1. ZID ZPP 19, propisao je, da iznimno, tužitelj može preinačiti tužbu do zaključenja glavne rasprave, ako je bez svoje krivnje nije mogao preinačiti do zaključenja prethodnog postupka, čime je postignuta prava mjera između potrebe osiguranja procesne discipline i potrebe uvažavanja realnosti.

Novela će se primjenjivati na sve postupke koji će biti u tijeku na dan stupanja na snagu ZID ZPP.

³¹ Zakon o mirenju, Narodne novine 18/11

PREKID POSTUPKA

Člankom 41. ZID ZPP 19 promijenjen je čl. 213. ZPP-a. Osim prilagodbe teksta Ugovoru o Europskoj uniji i Ugovoru o funkcioniranju Europske unije, propisana su i dva nova slučaja kada sud može prekinuti postupak. To su slučajevi, kad je zahtjev Sudu Europske unije o tumačenju Ugovorâ Europske unije te valjanosti i tumačenju akata institucija, tijela, ureda ili agencija Europske unije, već podnesen u drugom postupku, a odluka suda ovisi o rješenju tog zahtjeva. Također, sud može prekinuti postupak i u slučaju kad se na mrežnoj stranici e-oglasna ploča sudova objavi rješenje kojim se dopušta prijedlog za zauzimanje pravnog shvaćanja Vrhovnog suda Republike Hrvatske u oglednom postupku radi rješenja pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava. (nova glava tridesetdruga b, Ogledni postupak). Protiv rješenja o prekidu zbog podnošenja zahtjeva Sudu Europske nije dopuštena žalba.

Da bi se Republika Hrvatska pripremila za postupak pred Sudom Europske unije, domaći sud koji je odlučio podnijeti zahtjev Sudu o tumačenju Ugovorâ Europske unije te valjanosti i tumačenju akata institucija, tijela, ureda ili agencija Europske unije, dužan je o njemu obavijestiti ministarstvo nadležno za vanjske poslove.

U slučaju kada je sud prekinuo postupak jer čeka rješenje oglednog postupka, rješenje o prekidu postupka objavit će se na mrežnoj stranici e-oglasna ploča sudova te dostaviti strankama i umješaćima u roku od 30 dana od dana objave rješenja kojim je dopušten prijedlog za ogledni spor. Stranke i umješaći u postupku mogu podnijeti očitovanje o rješenju pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava, Vrhovnom sudu Republike Hrvatske u roku od 45 dana od dana objave rješenja kojim je dopušten prijedlog. Očitovanja podnesena nakon isteka roka Vrhovni sud Republike Hrvatske će uzeti u obzir, ako je to još moguće (čl. 213.a ZPP).

U slučajevima kada je prekinut postupak zbog toga što su nastupile pravne posljedice otvaranja stečajnog postupka (čl. 212. toč. 5. ZPP-a), a vodi se o tražbini koja se prijavljuje u stečajnom postupku, sud će ga nastaviti po službenoj dužnosti i donijeti rješenje kojim se smatra da je tužitelj povukao tužbu, ako tužitelj nije podnio prijedlog za nastavak parnice pod pretpostavkama propisanim zakonom kojim je uređen stečajni postupak, ili ako tužitelj nije prijavio tražbinu u stečajnom postupku, ili ako je tražbina priznata u stečajnom postupku. Ako je prekid postupka nastupio nakon donošenja prvostupanjske odluke, tim će rješenjem sud i ukinuti prvostupanjsku odluku.

Ovo zakonsko rješenje riješilo je nedoumice sudske prakse koje su se pojavljivale u postupcima prekinutim nastupom pravnih posljedica otvaranja stečajnog postupka.

Ako je sud prekinuo postupak jer je odlučio čekati odluku u oglednom postupku, postupak će se nastaviti kad se objavi rješenje Vrhovnog suda Republike Hrvatske o pitanju važnom za jedinstvenu primjenu prava (čl. 215. st. 5. ZPP).

Člankom 44. ZID ZPP 19 poboljšane su odredbe ZPP o obustavi postupka u slučajevima prekida kad stranka koja je pravna osoba prestane postojati odnosno kad nadležno tijelo pravomoćno odluči o zabrani rada, prema kojima je sada propisano, da će sud nastaviti i istodobno obustaviti postupak ako pravni sljednik pravne osobe ne preuzme postupak ili protivna strana ne predloži da ga sud pozove da to učini u roku od tri mjeseca od pravomoćnosti rješenja o prekidu postupka. Novo rješenje dovest će do bržeg rješavanja postupaka.

Postupke u kojima, u trenutku stupanja na snagu ZID ZPP 19, postoji pravomoćno rješenje o prekidu zbog razloga navedenog u članku 212. točki 4. ZPP sud može nastaviti i istodobno obustaviti ako pravni sljednik pravne osobe ne preuzme postupak ili protivna strana ne predloži da ga sud pozove da to učini u roku od tri mjeseca od njegovog stupanja na snagu. Na postupke u kojima do stupanja na snagu ZID ZPP ako nije doneseno pravomoćno rješenje o prekidu zbog razloga navedenog u članku 212. točki 4. ZPP primjenjuje se gore navedene odredbe. Ove odluke ovlašteni su donijeti i sudski savjetnici.

U postupku pred trgovačkim sudovima noveliranom odredbom čl. 495. st. 3. ZPP propisano je da odluke iz članaka 212. i 215. te članka 215.b stavka 2. ZPP sudski savjetnici su ovlašteni donijeti tijekom cijelog postupka.

PRAVILA O TERETU DOKAZIVANJA TRAŽBINA UTUŽENIH NA TEMELJU VJERODOSTOJNE ISPRAVE U SLUČAJU KORIŠTENJA PRAVA NA ODBITAK PRETPOREZA

Odredbi čl. 221. b st. 1. ZPP-a, koja propisuje oborivu presumpciju postojanja tražbine utužene na temelju vjerodostojne isprave ako tužitelj dokaže da je tuženik koristio pravo na odbitak pretporeza, čl. 45 ZID ZPP 19, promijenjen je st. 2., a dodani su st. 3. i 4. Odredba sada propisuje da sud može po službenoj dužnosti zatražiti od Ministarstva financija, Porezne uprave podatak o tome je li tuženik koristio pravo na odbitak pretporeza za te tražbine samo ako one po pojedinačnom računu prelaze vrijednost od 10.000,00 kuna, dok Ministarstvo financija, Porezna uprava dužna je navedeni podatak dostaviti sudu u roku od 60 dana od dana zaprimanja zahtjeva. U slučaju kada navedene tražbina po pojedinačnom računu ne prelazi vrijednost od 10.000,00 kuna, smatrat će se da je tuženik koristio pravo na odbitak pretporeza ako u roku od 15 dana po pozivu suda ne dostavi isprave na temelju kojih se može utvrditi je li koristio pravo na odbitak pretporeza.

Ove odredbe odnosit će se samo na postupke pokrenute nakon stupanja na snagu ZID ZPP 19.

PROCESNA DISCIPLINA I PODNESCI STRANAKA

Radi jačanja procesne discipline čl. 54. ZID ZPP 19 među odredbe glave dvadeset i prve koje reguliraju glavnu raspravu dodan je čl. 299. a ZPP koji propisuje procesno ovlaštenje sudu da može pozvati stranke da se u roku koji, u pravilu, nije

duži od 30 dana pisano očituju na navode protivne stranke, dok se stranka može na navode protivne stranke pravodobno očitovati i bez poziva suda, tako da njezin podnesak bude dostavljen sudu i protivnoj strani najkasnije osam dana prije sljedećeg pripremnog ročišta ili ročišta za glavnu raspravu. Ako se sud poslužio svojim ovlaštenjem i pozvao stranku na očitovanje u zadanom roku ili ako se stranka očitovala bez poziva suda istekom propisanog roka, sud zakašnjele podneske neće uzeti u obzir. Iznimno, stranka može tražiti da ih sud uzme u obzir ako ih bez svoje krivnje nije mogla podnijeti pravodobno ili ako njihovo uzimanje u obzir ne bi dovelo do odugovlačenja postupka. Stranke moraju biti upozorene na posljedice zakašnjenja.

OBRAZLOŽENJE PRESUDE

Člankom 58. ZID ZPP 19 jezično je usklađena i poboljšana odredba čl. 338. st. 2. ZPP na način da je otklonjena dvojba čiji osobni identifikacijski broj treba navesti u uvodu, te je u st. 4. sažetije propisan sadržaj obrazloženja presude.

Tako će u obrazloženju presude sud sumarno izložiti zahtjeve stranaka, činjenice koje su iznijele i dokaze koje su predložile, te će posebno navesti i obrazložiti koje je od tih činjenica utvrđivao, zašto i kako ih je utvrdio, a ako ih je utvrdio dokazivanjem, koje je dokaze izvodio i zašto te kako ih je ocijenio, koje je odredbe materijalnog prava primijenio odlučujući o zahtjevima stranaka, a izjasnit će se, ako je to potrebno, i o stavovima stranaka o pravnoj osnovi spora te o njihovim prijedlozima i prigovorima o kojima nije dao svoje razloge u odlukama koje je već donio tijekom postupka.

Ove odredbe primjenjivat će se nakon stupanja ZID ZPP i na postupke u tijeku.

ŽALBA

ZID ZPP 19 svojim čl. 59., na stanoviti način, uveo je davno zaboravljenu kategoriju „sudskog raspusta,“ „sudskih ferija“ ili slično, i priznao realnost da je prva polovica kolovoza vrijeme godišnjih odmora, kada sudovi rade jako smanjenim kapacitetom, a odvjetnici ogromnom većinom korisne godišnji odmor. Zbog toga je propisano da rokovi za žalbu iz čl. 348. st. 1. ZPP-a ne teku od 1. do 15. kolovoza. Pri tome treba voditi računa da je „parnični postupak osnovni sistem pružanja pravne zaštite u građanskom sudskom postupku. On se primjenjuje u pravilu uvijek kad god na temelju izričitog zakonskog propisa (ili s obzirom na prirodu pravnog odnosa) nije predviđen neki drugi izvanparnični (izvanparnični u užem smislu, ovršni ili stečajni) postupak.“³²

Ove odredbe primjenjivat će se na postupke u tijeku.

Nadalje, normativno je poboljšana toč. 11. st. 2. čl. 354. ZPP-a, te je ujedno propisano da na ovu povredu sud više ne pazi po službenoj dužnosti (čl. 60. i 61. ZIP

³² Triva, Dika, Građansko parnično procesno pravo, Narodne novine d.d., Zagreb, 2004.

ZPP). Ovo će od žalitelja zahtijevati veći trud prilikom pisanja žalbe, jer sudovi neće uzeti u obzir razloge koji nisu određeno navedeni, dok će drugostupanjskim sudovima suziti mogućnost ukidanja prvostupanjskih odluka.

Zakonodavac i pored mnogih kritika i dalje inzistira na zabrani dvostrukog ukidanja nakon što je žalbeni sud već jednom ukinuo prvostupanjsku presudu (čl. 366.a), ali je novim stavkom 4. tok članka, propisao da se to ne odnosi na presude zbog ogluhe i presude zbog izostanka. Također, odredbe o provođenju rasprave pred drugostupanjskim sudom (čl. 373.b) su nomotehnički poboljšane.

Osim toga, kritizirana odredba čl. 375. st. 5. ZPP-a, koja je omogućavala drugostupanjskom sudu bez obrazloženja odbiti žalbu u slučaju kada prihvaća činjenično stanje utvrđeno prvostupanjskom presudom, kao i primjenu materijalnog prava, brisana je (čl. 65. ZID ZPP 19). Ove odredbe primjenjivat će se na postupke u tijeku.

Konačno, razjašnjena je dilema mora li prvostupanjski sud nakon ukidanja presude provesti novi prethodni postupak, na način da je propisano kako on to mora učiniti jedino ako je do povrede zbog koje je presuda ukinuta došlo u tijeku prethodnog postupka. U ostalim slučajevima prvostupanjski sud je dužan provesti novu glavnu raspravu (čl. 66. ZID ZPP). Ove odredbe primjenjivat će se na postupke u tijeku.

EUROPSKI POSTUPCI

Europski postupci Novelom su doživjeli manje promjene od kojih je najvažnija ona iz čl. 111. ZID ZPP 19 koja je propisala da za odlučivanje o zahtjevima za izdavanje i preispitivanje, kao i za davanje potvrde o ovršnosti europskoga platnog naloga prema Uredbi br. 1896/2006. nadležan je općinski, odnosno trgovački sud ako se radi o predmetima iz stvarne nadležnosti trgovačkih sudova, prema prebivalištu ili uobičajenom boravištu, odnosno sjedištu tuženika. Time je rasterećen Trgovački sud u Zagrebu, ali olakšan pristup sudu strankama izvan Zagreba.

Također, ZPP je usuglašen s Uredbom (EU) br. 2015/2421 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. prosinca 2015. o izmjeni Uredbe (EZ) br. 861/2007 o uvođenju europskog postupka za sporove male vrijednosti i Uredbe (EZ) br. 1896/2006 o uvođenju postupka za europski platni nalog (SL L 341, 24.12.2015.), kojom su se nastojali povezati europski postupci za sporove male vrijednosti i postupci za europski platni nalog, s namjerom „spašavanja“ onih prvih koji su, od iznimne važnosti za eurokrate, unatoč činjenici da ih praksa ne prihvaća.

U smislu odredbe članka 15. stavka 1. Uredbe br. 1393/2007. i na zahtjev osobe koja je zainteresirana za ishod nekog sudskog postupka, dopuštena je dostava u Republici Hrvatskoj izravno putem nadležnog javnog bilježnika.

Javni bilježnik nije dužan obaviti dostavu ako mu nisu predujmljeni troškovi poduzimanja te radnje.

Kad javni bilježnik obavlja dostavu sukladno odredbi stavka 1., postupat će sukladno odredbama Zakona o javnom bilježništvu koje se odnose.

CJELINA III.
Izv.prof.dr.sc. Aleksandra Maganić

Uvod

1. Primjena moderne tehnologije u parničnom postupku

Rezultati ostvareni primjenom moderne tehnologije u parničnom postupku – elektroničkom komunikacijom, korištenjem audiovizualnih uređaja, pretvaranjem glasa u tekst i sl. mogu doprinijeti unapređenju brzine i smanjenju troškova postupka, dakle većem stupnju djelotvornosti parničnog postupka u cjelini. Ipak, unatoč tome, prvi rezultati mogu pokazivati ne tako dobra ostvarenja, jer stadij prilagodbe na nova rješenja i često – paralelizam tehnologija (papirnati i elektronički oblik) mogu umjesto pojednostavljenja, prilično zakomplicirati do tada korištene metoda rada. Neki dosadašnji pokušaji zakonodavca da se parnični postupak tehnički unaprijedi, do sada, nažalost, nisu zaživjeli u praksi.

Da podsjetimo – odredbe o tonskom snimanju ročišta (čl. 126.a-126.c) koje su sastavni dio teksta ZPP-a postale još Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2011.,³³ nisu se uopće primjenjivale u praksi. Osim toga, podnesak u elektroničkom obliku i elektronička dostava u postupku pred trgovačkim sudovima uvedeni su Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2013.³⁴ kada je u prijelaznim i završnim odredbama bilo propisano da će ministar nadležan za poslove pravosuđa donijeti odgovarajući pravilnik o tome, u roku 3 mjeseca od stupanja na snagu zakona (čl. 99. Novele ZPP-a 13).³⁵ Međutim, i do njihove primjene u praksi moralo je proći gotovo šest godina. Uistinu nije jasno iz kojeg se razloga određena područja preuranjeno normativno uređuju, ako ne postoje ozbiljni kapaciteti za njihovu provedbu u praksi i bez ozbiljne namjere da se to i stvarno i dogodi.

S obzirom na to da je iz navedenog razvidna ozbiljna disproporcija između normativnog sadržaja ZPP-a i provedbenih propisa te njihove primjene u praksi, usuđujemo se reći da je primjena modernih tehnoloških rješenja u parničnom postupku gotovo u potpunosti izostala. Zbog toga će biti iznimno zanimljivo pratiti u kojem će se pravcu ove prilično ambiciozne odredbe Novele ZPP-a 19 u smislu tehnološke primjene uistinu koristiti u praksi te kakve će unapređujuće učinke polučiti.

1.1. Podnesci u elektroničkom obliku

Podnesak u elektroničkom obliku uređen je čl. 106.a st. 1. ZPP-a, koji uvodno propisuje da se podnesak može podnijeti i u elektroničkom obliku putem

³³ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku (Narodne novine, br. 57/11), u daljnjem tekstu: ZID ZPP 11, Novela ZPP 11.

³⁴ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku (Narodne novine, br. 25/13) u daljnjem tekstu: ZID ZPP 13, Novela ZPP13.

³⁵ Novela ZPP-a 13 stupila je na snagu 1. travnja 2013., a Pravilnik o elektroničkoj komunikaciji u postupku pred trgovačkim sudovima donesen je 2018. godine (Narodne novine, br. 11/18), u daljnjem tekstu: Pravilnik. Pravilnik je stupio na snagu 15. veljače 2019., a prema strankama se primjenjuje od 1. siječnja 2019.

informatičkog sustava. Informatički sustav uspostavlja Ministarstvo nadležno za poslove pravosuđa (čl. 106.a st. 7. ZPP).

Podnesak u elektroničkom obliku mora biti potpisan kvalificiranim elektroničkim potpisom u skladu s posebnim propisima (čl. 106.a st. 2. ZPP). Prema eIDAS uredbi³⁶ „kvalificirani elektronički potpis” znači napredan elektronički potpis koji je izrađen pomoću kvalificiranih sredstava za izradu elektroničkog potpisa i temelji se na kvalificiranom certifikatu za elektroničke potpise (čl. 3. t. 12). Pri tom se podnesak u elektroničkom obliku potpisan kvalificiranim elektroničkim potpisom smatra vlastoručno potpisanim.³⁷

Dan kada je informatički sustav podnositelju potvrdio primitak podneska smatra se danom predaje podneska sudu kojemu je upućen (čl. 106.a st. 3. ZPP). Slično pravilima za podnošenje podnesaka u papirnatom obliku, nedostaci podneska neće biti razlog za njegovo odbacivanje (čl. 109. ZPP) već će sud, naprotiv, poučiti podnositelja o tome elektroničkim putem. Tako će u slučaju da podnesak podnesen sudu u elektroničkom obliku nije prikladan za obradu na sudu, sud o tome elektroničkim putem obavijestiti podnositelja i naložiti mu da podnesak ispravi u skladu s njegovom uputom (čl. 106.a st. 4. ZPP).

Ipak, u sustavu treba razlikovati obveznike komuniciranja sa sudom u elektroničkom obliku. To su državna tijela, državno odvjetništvo, odvjetnici, javni bilježnici, sudski vještaci, sudski procjenitelji, sudski tumači, stečajni upravitelji, povjerenici te pravne osobe. Riječ je dakle o osobama koje su uvijek dužne podnositi podneske u elektroničkom obliku (čl. 106.a st. 5. ZPP). U slučaju da te osobe podnesak ne podnesu u elektroničkom obliku, sud će podnositelju naložiti da podnesak podnese u elektroničkom obliku u roku od osam dana. Polazeći od toga da je podnositelj podnesak (pogrešno) poslao u papirnatom obliku, sud će ga o tome da podnesak mora podnijeti u elektroničkom obliku moći obavijestiti jedino u papirnatom obliku. Ako podnositelj podnesak ne podnese u roku od osam dana, smatrat će se da je podnesak povučen (čl. 106.a st. 6. ZPP).

Pretpostavke za podnošenje podnesaka i dostavu u elektroničkom obliku, oblike zapisa podnesaka u elektroničkom obliku te organizaciju i djelovanje informatičkog sustava uređuju se pravilnikom kojeg donosi ministar nadležan za poslove pravosuđa (čl. 106.a st. 8.). Pravilnik je trebao biti donesen u roku 30 dana od stupanja na snagu Novele ZPP-a 19 (čl. 120. Novele ZPP-a 19). Kako je Novela

³⁶ Zakon o provedbi Uredbe (EU) br. 910/2014 Europskog parlamenta i Vijeća od 23. srpnja 2014. o elektroničkoj identifikaciji i uslugama povjerenja za elektroničke transakcije na unutarnjem tržištu i stavljanju izvan snage Direktive 1999/93/EZ (Narodne novine, br. 62/17). Sukladno Uredbi (EU) br. 910/2014 Europskog parlamenta i Vijeća od 23. srpnja 2014. o elektroničkoj identifikaciji i uslugama povjerenja za elektroničke transakcije na unutarnjem tržištu i stavljanju izvan snage Direktive 1999/93/EZ, u daljnjem tekstu. Uredba o elektroničkoj identifikaciji, eIDAS Uredba. eIDAS Uredba stupila je na snagu 28. rujna 2018. i omogućava prekogranično priznavanje elektronskog ID-a i pruža građanima i poslovnim subjektima mogućnost da podijele svoje podatke o identitetu kada je to potrebno.

³⁷ U preambuli eIDAS uredbe propisano je da bi ovom Uredbom trebalo uspostaviti načelo prema kojem se elektroničkom potpisu ne bi smio uskratiti pravni učinak zbog toga što je on u elektroničkom obliku ili zbog toga što ne ispunjava zahtjeve kvalificiranog elektroničkog potpisa. Međutim, pravne učinke elektroničkih potpisa, osim zahtjeva predviđenih u ovoj Uredbi prema kojima bi kvalificirani elektronički potpis trebao imati jednake pravne učinke kao vlastoručni potpis, potrebno je odrediti nacionalnim pravom (t. 48 preambule).

stupila na snagu 1. rujna 2019., pravilnik je već trebao biti donesen. Međutim, do toga još uvijek nije došlo. Kada i ako do donošenja pravilnika dođe, odredbe o podnesku u elektroničkom obliku primjenjivat će se na sve postupke koji su u tijeku (čl. 117. st. 2. Novele ZPP-a 19).

1.2. Korištenje audiovizualnih uređaja

Velika novina u parničnom postupku je i mogućnost korištenja audiovizualnih uređaja, čime se mogu ostvariti višestruke prednosti. U građanskom parničnom postupku primjena videokonferencije inspirirana je razlozima procesne ekonomije. Na taj način doprinosi se i povećanju djelotvornosti parničnog postupka. Neki od mogućih oblika su video-rasprava (stranke i punomoćnici se tijekom postupka nalaze na nekom drugom mjestu i tamo poduzimaju parnične radnje), video-saslušanje (saslušanje svjedoka ili vještaka koji se nalazi na nekom drugom mjestu) i tele-uviđaj (primjena videokonferencijske tehnike u provođenju uviđaja).³⁸

Zakon o parničnom postupku u čl. 115. st. 3. omogućava primjenu audiovizualnih uređaja u održavanju ročišta i izvođenju pojedinih dokaza. U skladu s tim, propisano je da sud može odrediti da se ročište održi na daljinu, uz korištenje odgovarajućih audiovizualnih uređaja, ili da se na taj način izvede pojedini dokaz. Protiv rješenja suda iz stavaka 2. i 3. članka 115. nije dopuštena žalba (čl. 115. st. 4. ZPP).

Komparirajući ova rješenja s rješenjima koja postoje u nekim drugim sustavima, treba reći da se primjena audiovizualnih uređaja u parničnom postupku u Hrvatskoj omogućava u višestrukome smislu – održavanja ročišta i izvođenju dokaza, što obuhvaća i saslušanje vještaka, svjedoka i stranaka, kao i primjenu audiovizualnih uređaja u provođenju uviđaja – dakle u smislu audiovizualne rasprave, audiovizualnog saslušanja i audiovizualnog uviđaja.

Međutim, zakonom nisu propisane pretpostavke koje moraju biti ispunjene da bi se audiovizualni uređaj primijenio, njihova primjena je propisana tek kao mogućnost za sudove. Riječ je dakle o radnoj metodi suda, koju sud može izabrati kada bude smatrao da je primjena audiovizualnog uređaja prikladna i svrsishodna. Tome u prilog je i nemogućnost stranaka da žalbom, kao redovnim pravnim lijekom utječu na odluku suda o primjeni audiovizualnih uređaja u konkretnom postupku (čl. 115. st. 3. i 4. ZPP). Odluku o tome u svakom slučaju treba prepustiti sudu, jer bi inače eventualna suglasnost (obiju) stranka mogla utjecati na primjenu audiovizualnih uređaja uopće. Naime, stranke bi svojim dispozicijama mogle utjecati na njihovu primjenu, što bi bilo protivno odabiru radne metode, o kojoj bi u pravilu trebao odlučivati sud. U skladu s tim, protiv rješenja kojim bi sud odlučio o primjeni audiovizualnih uređaja, kao rješenju o upravljanju postupkom, stranke se u povodu žalbe neće moći izjašnjavati.

³⁸ Opširnije vidi Maganić, Aleksandra, Videokonferencija u njemačkom građanskom procesnom pravu, u: Djelotvorna pravična zaštita u pravičnom postupku – izazovi pravosudnih transformacija na jugu Europe, *Liber amicorum* Mihajlo Dika (ur. Uzelac, A.; Garašić, J.; Maganić, A.), Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2013, str. 893-924.

ZPP ne propisuje niti naknadno upućuje na neki drugi pravni izvor kojim bi se propisivale tehničke pretpostavke za primjenu audiovizualnih uređaja u parničnom postupku. Naime, u suvremenim uvjetima tehničkog življenja dvojimo o tome odnosi li se primjena audiovizualnih uređaja na složene tehničke komponente ili ona omogućava i relativno jednostavnu primjenu Skypa, putem kojeg se može ostvariti solidna komunikacija audiovizualnim putem. U komparativnom smislu sagledano, postoje različite dobre prakse, a jedna od njih je i austrijska, u okviru koje se relativno skupa videokonferencijska tehnika stavlja na raspolaganje pravosudnim intranetom (riječ je o zatvorenoj mreži registriranih korisnika u pravosuđu). Sukladno tome, suci mogu pravosudnim intranetom rezervirati prostorije za održavanje videokonferencije. Na taj način se osigurava rezerviranje svih prostorija za korištenje audiovizualnih uređaja unaprijed, pri čemu registrirani korisnici automatski e-poštom dobivaju potvrdu rezervacije i relevantne informacije.³⁹

Primjena audiovizualnih uređaja odnosi se na sve parnične postupke koji su u tijeku (čl. 117. st. 2. Novele ZPP-a 19).

1.3. Tonska snimanja

Odredbe o tonskom snimanju u parničnom postupku egzistiraju već osam godina,⁴⁰ s tim da se čak i u sudovima u kojima su navodno osigurani tehnički preduvjeti, tonsko snimanje nije provodilo. Pored već ustanovljenog normativnog okvira koji obuhvaća čl. 126.a-126.c ZPP-a, novina je da će stranka koja zatraži prijepis tonske snimke u skladu s odredbama zakona morati platiti naknadu koju će pravilnikom propisati ministar nadležan za poslove pravosuđa (čl. 126.c. st. 3. ZPP). Pravilnik bi trebao biti donesen u roku 30 dana od dana stupanja na snagu Novele ZPP-a 19 (čl. 120. Novele ZPP 19). Sudeći po tome da se namjerava uvesti naknada i da se namjerava donijeti Pravilnik, za pretpostaviti je da se sprema ozbiljno korištenje tonskog snimanja u postupanju sudova u parničnom postupku.

1.4. Dostava elektroničkim putem

Prvi korak u uređivanju dostave elektroničkim putem, u Noveli ZPP-a 19 proveden je izmjenom čl. 133. o načinima dostave. U usporedbi s ranijim zakonskim uređenjem odredba čl. 133. st. 1. ZPP-a izmijenjena je na način da su pretpostavke za elektroničku dostavu određene *u skladu s ovim Zakonom*. Ranije je bilo propisano da su pretpostavke za dostavu elektroničkim putem određene *u skladu s posebnim zakonom*. U doktrini se smatralo da je taj posebni zakon, u skladu s kojim je uređena dostava elektroničkim putem u parničnom postupku Zakon o elektroničkom potpisu⁴¹ i Zakon o elektroničkoj ispravi.^{42 43} Novina koju donosi čl. 133. st. 1. u pogledu

³⁹ Cf. *ibid.*, str. 911-912.

⁴⁰ Opširnije vidi Maganić, Aleksandra, *Elektroničko vođenje parničnog postupka u Republici Hrvatskoj u: Novosti u parničnom postupku, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku (Nar. nov., br. 57/11.)*, ur. Crnić, Ivica, Organizator, Zagreb, 2011.

⁴¹ Zakon o elektroničkom potpisu (Narodne novine, br. 10/02, 80/08, 30/14) zamijenjen je novim Zakonom o elektroničkom potpisu (Narodne novine, br. 62/17).

⁴² Zakon o elektroničkoj ispravi (Narodne novine, br. 150/05).

⁴³ Maganić, Aleksandra, *Dostava prema Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2013. u: Novela Zakona o parničnom postupku i Novi zakon o sudovima*, ur. Hercigonja, Jasminka i Kuzmić, Marica, Inženjerski biro, Zagreb, 2013., str. 106.

dostave elektroničkim putem zapravo upozorava na to, da je izabran koncept temeljem kojeg je dostava elektroničkim putem uređena posebnim, specijalnim uređenjem prikladnim za građanski sudski parnični postupak, samim ZPP-om.

Osim toga, u čl. 133. st. 5. propisani su uvjeti za obvezatnu elektroničku dostavu. Naime, čl. 133. st. 1. iako uređuje i mogućnost da se dostava provede elektroničkim putem u skladu sa samim ZPP-om, istovremeno propisuje i mogućnost da se pismena dostavljaju preko pošte ili preko određenog sudskog službenika, odnosno sudskog namještenika, preko nadležnog tijela uprave, preko javnog bilježnika ili neposredno u sudu. Zbog toga je u čl. 133. st. 5. ZPP-a određeno da se iznimno od stavka 1. ovog članka, pismena dostavljaju državnim tijelima, državnom odvjetništvu, odvjetnicima, javnim bilježnicima, sudskim vještacima, sudskim procjeniteljima, sudskim tumačima, stečajnim upraviteljima, povjerenicima te pravnim osobama u elektroničkom obliku putem informacijskog sustava ili na drugi odgovarajući način. Sukladno tome, ZPP propisuje obvezatne adresate elektroničke dostave; to su osobe kojima se dostava provodi isključivo elektroničkim putem.

Određivanje obvezatnih sudionika elektroničke komunikacije u članku 106.a st. 5. ZPP-a, dakle osoba koje su podneske dužne podnositi sudu u elektroničkom obliku - državnih tijela, državnog odvjetništva, odvjetnika, javnih bilježnika, sudskih vještaka, sudskih procjenitelja, sudskih tumača, stečajnih upravitelja, povjerenika te pravnih osoba, dolazi se do zaključka da su osobe koje su dužne podneske podnositi sudu u elektroničkom obliku, ujedno i obvezatni adresati elektroničke dostave prema čl. 133. st. 5. ZPP.

To će imati određene implikacije i u primjeni čl. 133.c. st. 1. ZPP koji propisuje da sud može naložiti strankama da jedna drugoj izravno upućuju pismena preporučeno poštom s povratnicom ili na drugi način koji omogućava dokaz o obavljenoj predaji, osim ako su obje stranke ili njihovi punomoćnici ili zakonski zastupnici uvijek dužni podneske podnositi u elektroničkom obliku u skladu s člankom 106.a ovoga Zakona. Prema tome, ako su obje stranke ili njihovi punomoćnici ili zakonski zastupnici uvijek dužni podnesak podnijeti u elektroničkom obliku, tim se osobama ne može naložiti da jedna drugoj upućuju pismena preporučeno poštom s povratnicom ili na drugi način koji omogućava dokaz o obavljenoj predaji.

Detalnija razrada koncepta elektroničke dostave u parničnom postupku slijedi u čl. 133.d ZPP-a. Tako je propisano da se dostava može obaviti elektroničkim putem, ako stranka izjavi da je suglasna da joj se dostava obavlja elektroničkim putem (čl. 133. d. st. 1. i 2. ZPP). Sud će dostavu obavljati putem informacijskog sustava. Inače, sukladno Pravilniku o elektroničkoj komunikaciji u postupku pred trgovačkim sudovima informacijski sustav definiran je kao poslužno mjesto (usluge.pravosudje.hr) sustava eSpis (čl. 5. t. 1.). eSpis je jedinstveni informacijski sustav za upravljanje i rad na sudskim predmetima koji se sastoji od standardne aplikacije, računalne i telekomunikacijske opreme i infrastrukture, systemske programske opreme i alata te svih podataka koji se tim sustavom unose, pohranjuju i prenose iz svih vrsta upisnika na općinskim, županijskim te trgovačkim sudovima, Visokom trgovačkom sudu Republike Hrvatske i Vrhovnom sudu Republike Hrvatske (čl. 5. t. 2.).

Očekuje se da će donošenjem novog Pravilnika od strane ministra nadležnog za poslove pravosuđa biti definiran informacijski sustav i ostali elementi bitni za elektroničku komunikaciju šireg opsega od onoga koji se odnosi samo na komunikaciju s trgovačkim sudovima.

Stranka može zatražiti obavijest o dostavi pismena elektroničkim putem na adresu elektroničke pošte koju je navela u izjavi da je suglasna s time da joj se dostava obavlja elektroničkim putem (čl. 133.d st. 3. ZPP). Međutim, ako je stranka podnesak podnijela sudu u elektroničkom obliku, smatrat će se, dok ne priopći drugačije, da je suglasna s tim da joj se dostava obavlja elektroničkim putem (133.d st. 4. ZPP).

Dakle, osim obvezatnih sudionika elektroničke komunikacije (jer je riječ o osobama koje su dužne podnesak podnijeti u elektroničkom obliku, ali i osobama kojima se dostava obvezatno obavlja elektroničkim putem) treba razlikovati stranke koje su dobrovoljno pristale da im se dostava obavlja elektroničkim putem i o tome dale izjavu (čl. 133. st. 2. ZPP), kao i stranke koje su podnesak podnijele u elektroničkom obliku, zbog čega se presumira da su suglasne s time da im se i dostava obavlja elektroničkim putem (čl. 133. st. 4. ZPP). Međutim, potonje, ako ne žele da im se dostava obavlja elektroničkim putem, morat će to izrijekom priopćiti sudu, inače će im se dostava obavljati elektroničkim putem.

S obzirom na to da podnošenje podnesaka i dostava proizvode brojne pravne učinke, trebat će voditi računa o tome je li stranka dala kakvu izjavu i kakvog je ona sadržaja. Istovremeno i stranka će morati biti obaviještena o tome, jer bi se u protivnom, mogla pozivati na povredu načela saslušanja stranka, odnosno da joj nezakonitim postupanjem, a osobito propuštanjem dostave, nije dana mogućnost da raspravlja pred sudom (čl. 354. st. 2. t. 6. ZPP).

Ako sud utvrdi da dostava elektroničkim putem nije moguća, dostavit će pismeno na drugi način i navesti razlog za takvu dostavu (čl. 133.d st. 5. ZPP). Riječ je o odredbi koja im funkciju poticati sudove na korištenje sredstava elektroničke komunikacije. U skladu s tim, sud će u slučaju da je određeno da se dostava ima provesti elektroničkim putem, morati navesti razlog zašto dostava nije provedena na taj način. U protivnom, moglo bi se dogoditi da sud ne provede dostavu elektroničkim putem, bez navođenja razloga zbog čega je postupio na taj način. Kako bi se takvo postupanje suda izbjeglo, određeno je da svaki put kada dostavu ne provede elektroničkim putem, a dužan je to bio učiniti, sud mora navesti razlog za takvo postupanje. Na taj način može se vršiti i kontrola neprovođenja dostave elektroničkim putem i razloga zbog kojih se ona ne provodi.

Dostava pismena u elektroničkom obliku obavlja se putem informacijskog sustava. Sud putem informacijskog sustava šalje adresatu u njegov sigurni elektronički poštanski pretinac pismeno, koje adresat mora preuzeti u roku od 15 dana od dana kad je pismeno pristiglo u njegov sigurni elektronički poštanski pretinac (čl. 143.c st. 1. i 2. ZPP). U protivnom, smatrat će se da je dostava obavljena istekom 15. dana od dana kada je pismeno pristiglo u sigurni elektronički poštanski pretinac, ako adresat u tom roku ne potvrdi primitak pismena (čl. 143.c st. 5. ZPP).

Informacijski sustav istodobno sa slanjem pismena šalje adresatu na adresu elektroničke pošte i informativnu poruku u kojoj ga obavještava o dostavi pismena. U poruci se adresata upozorava na pravne posljedice nepotvrđivanja primitka pismena (čl. 143. c. st. 3. ZPP). Adresat pismeno preuzima iz sigurnog elektroničkog poštanskog pretinca informacijskog sustava tako da dokaže svoj identitet putem Nacionalnog identifikacijskog i autentifikacijskog sustava i elektronički potvrdi primitak pismena (čl. 143. st. 4. ZPP). Informacijski sustav o dostavi obavještava sud potvrdom u elektroničkom obliku (čl. 143. st. 6. ZPP).

Na način određen u ovom članku elektroničkim putem mogu se dostaviti i ona pismena koja imaju izvornike u fizičkom obliku ako je elektronički (skenirani) prijepis koji je izrađen na temelju izvornika u fizičkom obliku potpisan kvalificiranim elektroničkim pečatom suda (čl. 143.c st. 7. ZPP).

S obzirom na to da ZPP posebno uređuje osobnu dostavu (čl. 142.), posebno je propisano da je dostava u elektroničkom obliku izjednačena s osobnom dostavom. U tom smislu propisano je da se osobnom dostavom smatra i dostava obavljena sukladno odredbi čl. 143.c. ovoga Zakona (čl. 143. d. ZPP).

Riječ je dakle o sustavu kojim se omogućava provedba elektroničke dostave na relativno jednostavan način. Adresat pismeno preuzima iz sigurnog elektroničkog poštanskog pretinca u roku od 15 dana. U protivnom, ako je pismeno stiglo, adresat obaviješten i nije ga preuzeo, dostava će se smatrati obavljenom istekom petnaestog dana. Sustav automatski šalje adresatu informativnu poruku kojom ga obavještava o dostavi pismena. Pored toga, informacijski sustav o dostavi obavještava i sud potvrdom u elektroničkom obliku. Sudovi su ovlašteni pismena koja imaju izvornike u fizičkom obliku dostaviti u elektroničkom obliku, ako je skenirani prijepis potpisan kvalificiranim elektroničkim potpisom suda.

U prijelaznim i završnim odredbama čl. 118. st. 1. Novele ZPP-a 19 propisano je da će se obvezna elektronička komunikacija općinskih sudova s državnim tijelima, državnim odvjetništvom, odvjetnicima, javnim bilježnicima, sudskim vještacima, sudskim procjeniteljima, sudskim tumačima, stečajnim upraviteljima, povjerenicima te pravnim osobama primjenjivati na sve postupke u tijeku kada ministar nadležan za poslove pravosuđa donese odluku o ispunjavanju uvjeta za elektroničku komunikaciju za općinske sudove, a nakon što se za to ispune uvjeti na svim općinskim sudovima.

Osim toga propisano je da će se obvezna elektronička komunikacija sudova i pravnih osoba primjenjivati na sve postupke u tijeku kada ministar nadležan za poslove pravosuđa donese odluku o ispunjavanju uvjeta za elektroničku komunikaciju. U skladu s tim, sve pravne osobe dužne su u roku od godine dana od dana stupanja na snagu ovoga Zakona (1. rujna 2019.) zatražiti pristup informacijskom sustavu elektroničke komunikacije sa sudovima putem ministarstva nadležnog za poslove pravosuđa (čl. 118. st. 2. i 3. Novele ZPP 19).

Dok se ne ispune uvjeti za elektroničku komunikaciju, obveznim sudionicima elektroničke komunikacije s općinskim sudovima i pravnim osobama, dostava se obavlja po pravilima ranijeg zakonskog uređenja (čl. 118. st. 4. Novele ZPP-a 19).

2. Postupak pred trgovačkim sudom

Pravilnik o arbitraži pri Stalnom arbitražnom sudištu pri Hrvatskoj gospodarskoj komori iz 2015. godine,⁴⁴ u daljnjem tekstu: ZP 15, donio je posebna pravila o ubrzanim arbitražnim postupcima, koja strankama u trgovačkim sporovima omogućuju da odluka bude donesena u relativnom kratkom roku, u pravilu znatno kraćem od sudskog postupka.⁴⁵ Iako nedovoljno iskorištena, pravila nisu ostala nezamijećena u krugovima pravne javnosti. Brojne ideje koje ona donose sadrže potencijal za ubrzanje, ne samo arbitraže, već i sudskog postupka.

Iskorištavanje prednosti koje primjena nove tehnologije donosi, postojanje strogog, ali ne nefleksibilnog okvira za postupanje, naglašena pismenost postupka i brzina odlučivanja, ideje su koje su iz pravila arbitražne institucije pretočene u tekst Novele ZPP-a 19. Radi se dakle o tendenciji koja nije uobičajena – o tome da su pravila o ubrzanim arbitražnim postupcima bila svojevrsni poticaj za inovacije u posebnim pravilima u postupku pred trgovačkim sudovima.

2.1. Pisani dokaz

Velika novina je da se u postupak pred trgovačkim sudovima kao pravilo uvodi pismeni postupak. Tako čl. 492.a ZPP-a propisuje da će u postupku pred trgovačkim sudovima sud, u pravilu, utvrditi odlučne činjenice na temelju isprava. Sudeći po dikciji zakonskog teksta, riječ je o pravilu, koje, ipak omogućava odstupanje od toga.

Zakon ne navodi u kojim će slučajevima odstupanje od tog pravila biti moguće, već se takva mogućnost ostavlja ocjeni suda. Sud bi o tome da se u postupku činjenice neće utvrđivati na temelju isprava, stranke mogao obavijestiti tek na pripremnom ročištu. Ipak, stranke bi pak polazeći od odredbe čl. 492.a ZPP-a mogle opravdano očekivati da će se činjenice utvrđivati na temelju isprava, pa bi isprave priložile uz tužbu i odgovor na tužbu. To bi zapravo značilo da bi stranke s obzirom na zakonsku dikciju mogle opravdano očekivati da će se voditi pisani postupak te da ih sud o tome da se odlučne činjenice neće utvrđivati na temelju isprava može obavijestiti tek nakon što su te isprave podnijele, očekujući da će se dokazni postupak provesti na taj način.

Ipak, u zakonskom smislu, relativizacija pravila o utvrđivanju odlučnih činjenica na temelju isprava odnosi se na jedan kasniji moment – kada sud, unatoč postojanju pisanih iskaza svjedoka i stranaka, ipak odluči saslušati ih (čl. 492.c st. 4 ZPP).

⁴⁴ Pravilnik o arbitraži pri Stalnom arbitražnom sudištu pri Hrvatskoj gospodarskoj komori (Narodne novine, br. 129/15).

⁴⁵ Opširnije vidi Maganić, Aleksandra, Ubrzani arbitražni postupci prema Zagrebačkim pravilima 2015, u: Liber amicorum Gašo Knežević, Univerzitet u Beogradu – Pravni fakultet, Udruženje za arbitražno pravo, Beograd, 2016., str. 409-437.

2.2. Pisana stručna mišljenja

Novela ZPP-a 19 novine donosi i u pogledu mogućnosti suda da pribavi pisana stručna mišljenja od strane trećih osoba. Tako prema novom uređenju sud može u postupku pred trgovačkim sudovima, po službenoj dužnosti, od trećih osoba, i to osobito od gospodarskih i obrtničkih komora, tražiti stručna mišljenja i potrebne podatke s kojima ne raspolaže o trgovačkim običajima koje trgovci redovito primjenjuju u određenim obveznim odnosima (čl. 492.b ZPP).

Razloge tome valja potražiti u potrebi za utvrđivanjem sadržaja trgovačkih običaja. Kako je riječ je o činjeničnom pitanju, u slučaju spora teret dokaza je na onome tko se poziva na običaj. Inače, vrijede opća pravila dokazivanja, tj. postojanje trgovačkog običaja može se dokazivati svim dokaznim sredstvima, primjerice vještačenjem, svjedocima, uvidom u odluke sudova i arbitraža, uvidom u literaturu pa i eventualnim potvrdama mjerodavnih institucija. Hrvatska gospodarska komora potvrđuje postojanje i sadržaj poslovnih (trgovačkih) običaja na području Republike Hrvatske (čl. 9. t. 8 i čl. 12, st. 2 Statuta Hrvatske gospodarske komore⁴⁶). Ona o tome izdaje uvjerenja koja imaju značaj javne isprave, a na njih se može uložiti prigovor upravnom odboru Komore. Takva se isprava može pobijati po općim pravilima o pobijanju javnih isprava. Hrvatska gospodarska komora nema monopol na izdavanje uvjerenja o postojanju i sadržaju trgovačkih običaja pa to mogu činiti i druge osobe, posebice asocijacije gospodarstvenika za trgovačke običaje koji važe u pojedinoj grani gospodarstva ili struci, burze za trgovačke običaje koji se primjenjuju u poslovima što se na njoj sklapaju, npr. burza vrijednosnih papira ili neko drugo organizirano tržište tim papirima. Ako isprave koje se tako izdaju nemaju svojstvo javne isprave, s njima će se postupati kao sa svim drugim ispravama. Dokazuje li se postojanje i sadržaj trgovačkog običaja vještačenjem, sud cijeni nalaz i mišljenje vještaka slobodnom ocjenom dokaza pri čemu uzima u obzir metodu kojom je vještak došao do saznanja o trgovačkom običaju i njegovom sadržaju i ocjenjuje ispravnost zaključka koji proizlazi iz prikazanog nalaza. Uvijek je moguć i protudokaz.⁴⁷

Sudu se dakle prema novom uređenju daje mogućnost da *ex officio* traži stručna mišljenja i pribavlja podatke o trgovačkim običajima, čime se šire istražne ovlasti sudova, ali sve u interesu ubrzanja postupka i ekonomičnog i djelotvornijeg postupanja.

2.3. Pisani iskazi stranaka i svjedoka

U postupku pred trgovačkim sudovima sud može odlučiti da stranke prilože pisane iskaze stranaka ili svjedoka s ovjerenim potpisom davatelja iskaza kod javnog bilježnika i da se saslušanje stranaka ili svjedoka svede na postavljanje pitanja radi provjere, dopune ili razjašnjenja navoda iz tih iskaza. Sud može odlučiti da pisani iskazi moraju biti priloženi najkasnije do zaključenja prethodnog postupka (čl. 492.c

⁴⁶ Statut Hrvatske gospodarske komore (Narodne novine, br. 39/16).

⁴⁷ Barbić, Jakša, Primjena običaja u hrvatskom trgovačkom pravu, Zbornik radova HAZU, Razred za društvene znanosti 43, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 2005, str. 83.-84.

st. 1. ZPP). Radi se dakle samo o mogućnostima koje stoje na raspolaganju sudu, ne i o dužnostima. Hoće li sud postupiti na taj način, ovisit će o njegovoj vlastitoj ocjeni.

Jasna je intencija zakonodavca da se pisani dokazi prilože što ranije (u tužbi i odgovoru na tužbu, na pripremnom ročištu), kako bi se postupak utvrđivanja odlučnih činjenica ubrzao i time postao djelotvorniji. Međutim, stranke mogu tijekom glavne rasprave iznijeti nove činjenice i predlagati nove dokaze, ako ih bez svoje krivnje nisu mogle iznijeti, odnosno predložiti prije zaključenja prethodnog postupka (čl. 299. st. 2. ZPP). Ova odredba koja se odnosi na opći parnični postupak, primjenjuje se i u postupku pred trgovačkim sudovima.

U skladu s navedenim, može se postaviti pitanje, što bi se dogodilo, ako bi sud odlučio da se pisani iskazi moraju priložiti najkasnije do zaključenja prethodnog postupka. Moguće je nekoliko opcija, sud rukovodeći se navedenim pravilom (čl. 492.c st. 1. reč. 2. ZPP), odredi da se pisani iskazi podnesu do zaključenja prethodnog postupka i obje stranke postupe u skladu s time. Ipak, dvojbeno je bi li stranke i dalje (i nakon zaključenja prethodnog postupka) mogle podnositi svoje iskaze i iskaze svjedoka koje je priložila pisanim putem ili bi kasnija mogućnost podnošenja pisanih iskaza stranaka i svjedoka bila isključena, jer je sud odredio podnošenje pisanih iskaza (samo) do zaključenja prethodnog postupka. To bi ujedno i impliciralo pristup prema kojem se nakon zaključenja prethodnog postupka pisani iskazi više ne bi mogli podnositi, već bi se postupak morao nastaviti usmeno. U tom slučaju bilo bi riječ o pisanom postupku do zaključenja prethodnog postupka i usmenog nakon toga, bez mogućnosti provedbe pisanog postupka u cijelosti.

Druga opcija bila bi primjerice, da stranke (ili jedna od stranaka) ne podnese pisane iskaze uopće ili ih pokuša podnijeti nakon zaključenja prethodnog postupka. Ako bi dakle podnošenje pisanih iskaza stranaka i svjedoka izostalo uopće, bi li strankama ipak trebalo omogućiti da se o relevantnim činjenicama izjasne usmeno, odnosno na koji način će se u postupku vrednovati nepodnošenje pisanih iskaza stranaka i svjedoka uopće ili zakašnjelo podnošenje pisanih iskaza?

Usporedbom odredbe čl. 492.c, st.1 ZPP-a o pisanim iskazima i odredbama ZP 15 o ubrzanim arbitražnim postupcima koja uređuju postupak dokazivanja, proizlazi da je u postupku pred trgovačkim sudom, različito od ubrzanog arbitražnog postupka, isključena mogućnost da svaka stranka sama povjeri vještačenje osobi koju izabere (čl. 69. st. 4. ZP 15). To znači, da je u parničnom postupku i nadalje zadržana isključivo ovlast suda da odredi vještaka, iako stranke mogu utjecati na njegov odabir. Tako stranka koja predlaže izvođenje dokaza vještačenjem može predložiti osobu vještaka, a sud će odrediti predloženog vještaka, samo ako se protivna stranka tome ne usprotivi. Ako se protivna stranka usprotivi predloženom vještaku, vještaka će odrediti sud (čl. 251. st. 2-4. ZPP).

Međutim, u odredbi čl. 492.c st. 3. ZPP-a koja propisuje da ako niti jedna od stranaka ne ospori ovjereni pisani iskaz stranke ili svjedoka *ili nalaz i mišljenje vještaka* i ako sud to ocijeni nepotrebnim, sud neće usmeno saslušati stranku, svjedoka ili vještaka, uređuje se ne samo posljedice neosporavanja pisanog iskaza stranke ili svjedoka, već i posljedice neosporavanja nalaza i mišljenja vještaka. Stoga zaključujemo da sud neće usmeno saslušati stranku, svjedoka ili vještaka, samo ako budu kumulativno ispunjeni sljedeći uvjeti - nijedna od stranaka ne ospori pisani iskaz

stranke ili svjedoka i nalaz mišljenje vještaka i ako sud to ocijeni nepotrebnim. To nas ujedno upućuje na zaključak da čak i unatoč tome što nijedna od stranka nije osporila pisane iskaze stranaka ili svjedoka ili nalaz i mišljenje vještaka, sud može saslušati stranku, svjedoka ili vještaka, ako to smatra potrebnim.

Nadalje, usporedba rješenja ZP 15 o ubrzanim arbitražnim postupcima prema čl. 68. st. 3. i ZPP-a o postupka pred trgovačkim sudom prema čl. 492.c, pokazuje da za razliku od stranaka u arbitražnom postupku, stranke u postupku pred trgovačkim sudovima nisu ovlaštene suglasiti se s tim da ovjera pisanih iskaza nije potrebna, što ukazuje, naravno, na nešto manji stupanj disponiranja stranaka u postupku pred sudom.

Prema čl. 492.c st. 4. ZPP ako jedna od stranaka ospori ovjereni pisani iskaz stranke ili svjedoka, ili ako sud smatra da je potrebno saslušati stranku ili svjedoka, i ako nakon toga stranka ili svjedok ne dođu na saslušanje ili uskrate usmeni iskaz, i uz primjenu prisilnih mjera prema svjedoku iz članka 248. ovog Zakona, sud neće uzeti u obzir ovjereni pisani iskaz stranke ili svjedoka.

Sukladno tome, da bi bile ispunjene pretpostavke za odluku suda o tome da pisani iskaz stranke ili svjedoka neće uzeti u obzir, potrebno je da alternativno ili jedna od stranaka ospori ovjereni pisani iskaz stranke ili svjedoka ili da sud smatra da je potrebno saslušati stranku ili svjedoka. Iz čl. 492.c st. 3. ZPP proizlazi da je sud ovlašten usmeno saslušati stranku i svjedoka, čak i kada nijedna od stranka ne ospori ovjereni pisani iskaz stranke ili svjedoka. Međutim, osim jedne od gore navedenih pretpostavaka (osporavanje ili odluka suda o tome) potrebno je da bude ispunjena i dodatna pretpostavka – da nakon toga stranka ili svjedok ne dođu na saslušanje ili uskrate usmeni iskaz i uz primjenu prisilnih mjera prema svjedoku iz članka 248 ZPP-a. Da je prihvaćeno rješenje prema kojem je dovoljno da jedna od stranka ospori pisani iskaz stranke ili svjedoka, bez ispunjenja ove druge pretpostavke koja se odnosi na izostanak stranke ili svjedoka, protivnik bi osporavanjem uvijek mogao utjecati na neprihvatanje pisanog iskaza stranke ili svjedoka.

Konačno, u čl. 492.c st. 2. ZPP-a izrijekom je propisano da posljedice davanja lažnog pisanog iskaza svjedoka odgovaraju posljedicama davanja lažnog iskaza svjedoka pred sudom.⁴⁸ Na taj način izjednačeni su učinci lažnog pisanog iskaza svjedoka s usmenim iskazivanjem svjedoka pred sudom.

2.4. Pripremanje glavne rasprave

⁴⁸ Kazneno djelo davanja lažnog iskaza jedno je od kaznenih djela protiv pravosuđa, opisano u glavi XXIX. Kaznenog zakona (Narodne novine, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18; u daljnjem tekstu: KZ). Prema članku 305, stavku 1 svjedok, vještak, prevoditelj ili tumač koji u prethodnom kaznenom postupku, u postupku pred sudom, međunarodnim sudom čiju sudbenost Republika Hrvatska prihvaća, arbitražom, u prekršajnom postupku, upravnom postupku, postupku pred javnim bilježnikom ili stegovnom postupku dade lažni iskaz, nalaz ili mišljenje ili nešto lažno prevede, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

Osim primjene pravila o pisanim iskazima i pisanim stručnim mišljenjima, novina su i odredbe o pripremama za glavnu raspravu. Zadržano je rješenje prema kojem se u hitnim slučajevima ročište može zakazati telefonom, brzojavom, elektroničkim putem u skladu s posebnim zakonom ili na drugi odgovarajući način, o čemu će se u pravilu sastaviti i službena bilješka, koje odgovara sadržaju čl. 495. ZPP-a i prije Novele ZPP-a 19. Smatramo da se ipak trebalo intervenirati u postojeći tekst u dijelu koji se odnosi na komunikaciju brzojavom, jer primjena brzojava u komunikaciji između poslovnih subjekata nije uobičajena. Zbog toga je iz teksta ove zakonske odredbe, u uvjetima današnje komunikacije, koja će se u pravilu najčešće odvijati elektroničkim putem, trebalo brisati zakazivanje ročišta brzojavom.

U svakom slučaju, ranijem su tekstu dodana dva nova stavka, od kojih se jedan odnosi na ovlaštenje sudskih savjetnika da donesu odluke o prekidu postupka, nastavku prekinutog postupka i obustavi postupka prema čl. 212. i 215. te 215.b st. 2. ZPP-a., (čl. 495. st. 3. ZPP), a drugi na način obavještavanja stranaka o održavanju ročišta (čl. 495. st. 2. ZPP). Sukladno tome, šire se ovlasti sudskih savjetnika u postupku pred trgovačkim sudovima u pogledu samostalnog donošenja odluka o prekidu postupka *ex lege* (čl. 212. ZPP), ali ne i prekidu postupka odlukom suda (čl. 213. ZPP). Sudski savjetnici ovlašteni su donijeti i odluku o nastavku postupka (čl. 215. ZPP) u dijelu kojem se nastavak postupka odnosi na prekid postupka po zakonu (čl. 212. ZPP) i obustavi postupka (čl. 215.b ZPP).

Drugi stavak odnosi se na način obavještavanja stranaka o održavanju ročišta. Tako će se stranka u pozivu za pripremno ročište poučiti da će na tom ročištu, ako se na njemu glavna rasprava ne zaključi, biti određeno novo ročište, o kojemu, kao i o drugim ročištima koja će biti određena na prethodno održanim ročištima, neće biti posebno obaviještena, već da će podatke o tom ročištu i drugim naknadno određenim ročištima moći saznati na mrežnoj stranici e-predmet. Smatrat će se da je stranka obaviještena o novom, odnosno novim ročištima i istekom osmoga dana od dana kada je datum novog ročišta objavljen na mrežnoj stranici e-predmet (čl. 495. st. 2. ZPP). Riječ je zapravo o potrebi da se pravila o zakazivanju ročišta pojednostave, uz primjenu mrežne stranice e-predmet i određivanje pravnih učinaka koje objava datuma ročišta na toj mrežnoj stranici za stranke ima.

2.5. Izmjene odredbi o rokovima i usklađivanja zakonskog teksta

2.5.1. Rokovi

Novelom ZPP-a 19 izmijenjene su i odredbe koje su propisivale rokove u postupku pred trgovačkim sudovima. Tako se u odnosu na ranije zakonsko uređenje, kao jedina posebna odredba kojom se određuju rokovi, zadržao rok od 30 dana za podnošenje prijedloga za povrat u prijašnje stanje iz članka 118. stavka 4. ZPP-a (čl. 500. ZPP). Stoga, za razliku od redovnog roka za povrat u prijašnje stanje koji iznosi dva mjeseca od dana propuštanja, taj rok u postupku pred trgovačkim sudovima iznosi svega 30 dana.

Poseban status roka za žalbu (8 dana), roka za odgovor na žalbu (3 dana) i rokova za ispunjenje činidba u postupku pred trgovačkim sudovima napušten je, tako da vrijedi opće uređenje. U skladu s tim, rok za žalbu je 15 dana, a u mjeničnim i čekovnim sporovima osam dana (čl. 348. st. 1. ZPP), s tim da rokovi za žalbu ne teku od 1. do 15. kolovoza (čl. 348. st. 4. ZPP). Pri tom se novo pravilo, kojim je određeno da rok za žalbu ne teče tijekom prve polovice kolovoza, odnosi na sve postupke u tijeku (čl. 117. st. 2. Novele ZPP-a 19). Rok za odgovor na žalbu prema općem uređenju je osam dana od dana primitka žalbe (čl. 359. st. 1. ZPP), a rok za izvršenje činidbe u pravilu petnaest dana (čl. 328. st. 2. ZPP).

2.5.2. Elektronička komunikacija

Člancima 100. i 101. Novele ZPP-a 19 izmijenjene su i izbrisane odredbe čl. 492.c i 492.d kojima je bila uređena dostava pismena sigurnim elektroničkim putem i osobna dostava. Razlog tome je prihvaćanje elektroničke komunikacije između sudova i stranka kao univerzalnog rješenja za sve sudove, dakle više ne kao posebnog odnosno specijalnog uređenja koje je vrijedilo samo za elektroničku komunikaciju u postupku pred trgovačkim sudovima.

Istovremeno, te izmjene impliciraju potrebu da se odredi status i primjena Pravilnika o elektroničkoj komunikaciji u postupku pred trgovačkim sudovima. Naime, tim Pravilnikom propisane se pretpostavke za podnošenje podnesaka u elektroničkom obliku pred trgovačkim sudovima, oblici zapisa podnesaka u elektroničkom obliku (formati) te organizacija i djelovanje informacijskog sustava (čl. 1). Pravilnik je stupio na snagu 15. veljače 2018, a prema strankama se primjenjuje od 1. siječnja 2019.

Osnovne ideje elektroničke komunikacije sudova i stranka u postupku pred trgovačkim sudovima polazile su od toga da postoje vanjski korisnici sustava koji obuhvaćaju stranke u postupku pred trgovačkim sudovima i koje daju izjavu da im se dostava pismena vrši elektroničkim putem dostavom u siguran elektronički poštanski pretinac i obvezni sudionici elektroničkog pravnog prometa koje određuje i objavljuje Ministarstvo nadležno za poslove pravosuđa (čl. 6. Pravilnika). Obvezni sudionici elektroničkog pravnog prometa obuhvaćaju sve odvjetnike upisane u Imenik odvjetnika Hrvatske odvjetničke komore, sve javne bilježnike upisane u Imenik javnih bilježnika koji vodi Hrvatska javnobilježnička komora, sve vršitelje dužnosti javnog bilježnika upisane u Imenik vršitelja dužnosti javnog bilježnika koji vodi Hrvatska javnobilježnička komora i stečajne upravitelje u postupku pred trgovačkim sudovima.⁴⁹

Međutim, s obzirom na to da je 1. rujna stupila na snagu Novela ZPP-a 19 koja elektroničku komunikaciju propisala za opću parničnu proceduru (podnesci u elektroničkom obliku prema čl. 106.a i dostava elektroničkim putem prema čl. 133.a), u što su naravno uključeni i posebni parnični postupci, kao i postupak pred trgovačkim sudovima, dvojbeno je što je s Pravilnikom koji uređuje elektroničku

⁴⁹ Odluka o dopuni Odluke o obveznim sudionicima elektroničke komunikacije pred trgovačkim sudovima, KLASA 011-01/17-01/72, URBROJ 514-05-01-02-02-19-13 od 14. ožujka 2019.

komunikaciju u postupku pred trgovačkim sudovima. On će se, po svemu sudeći, i nadalje primjenjivati.

Međutim u čl. 106.a st. 8 ZPP-a propisano je da se pretpostavke za podnošenje podnesaka i dostavu u elektroničkom obliku, oblike zapisa i podnesaka u elektroničkom obliku te organizaciju i djelovanje informacijskog sustava uređuju s pravilnikom kojeg donosi ministar nadležan za poslove pravosuđa. Sukladno prijelaznim i završnim odredbama Pravilnik bi trebao biti donesen u roku od 30 dana od stupanja na snagu Novele ZPP-a 19 (čl. 120.).

U trenutku pisanja ovoga članka Pravilnik još nije donesen, iako je rok za njegovo donošenje već istekao. To implicira zaključak da sve dok ne budu osigurane pretpostavke za elektroničku komunikaciju pred svim sudovima, Pravilnik o elektroničkoj komunikaciji pred trgovačkim sudovima primjenjivat će se u postupku pred trgovačkim sudovima.

Novelom ZPP-a 19 širi se lista obveznih sudionika elektroničkog pravnog prometa. Tako su državna tijela, državno odvjetništvo, odvjetnici, javni bilježnici, sudski vještaci, sudski procjenitelji, sudski tumači, stečajni upravitelji, povjerenici te pravne osobe, uvijek dužni podneske podnositi u elektroničkom obliku (čl. 106.a st. 5. ZPP) te se tim osobama pismena dostavljaju u elektroničkom obliku putem informacijskog sustava (čl.133.a st. 5. ZPP). Trenutno se elektronička komunikacija ostvaruje sa svim trgovačkim sudovima. Ipak, treba napomenuti da je u veljači 2019. svega jedna četvrtina svih odvjetnika bila uključena u elektronički pravni promet⁵⁰ te da Hrvatska odvjetnička komora važnom obavijesti o elektroničkoj komunikaciji odvjetnika sa sudovima⁵¹ poziva odvjetnike, koji to još nisu učinili, da daju izraditi i preuzmu odgovarajuće identifikacijske isprave, te aktiviraju elektronički pretinac u što kraćem roku imajući u vidu Pravilnik i Novelu ZPP-a 19 i pravne posljedice propusta u podnošenju pismena sudu, kako u odnosu na odvjetnike, tako i u odnosu na stranke koje zastupaju.

2.5.3. Usklađivanja zakonskog teksta

Potrebna usklađivanja zakonskog teksta provedena su brisanjem odredbe o neposrednoj komunikaciji između stranaka i procesnoj disciplini u postupku pred trgovačkim sudom, jer ta pravila vrijede i za opće uređenje parničnog postupka. U skladu s tim, brisana je odredba čl. 499. ZPP-a, a čl. 133.c st. 1. ZPP-a propisuje da sud može naložiti strankama da jedna drugoj izravno upućuju pismena preporučeno poštom s povratnicom ili na drugi način koji omogućava dokaz o obavljenoj predaji, osim ako su obje stranke ili njihovi punomoćnici ili zakonski zastupnici uvijek dužni podneske podnositi u elektroničkom obliku u skladu s člankom 106.a ZPP. Obje odredbe Novele ZPP-a 19 – čl. 104. kojim je brisan čl. 499. ranijeg zakonskog uređenja i čl. 16. kojim je u cijelosti izmijenjen čl. 133.c primjenjuju se na sve postupke u tijeku (čl. 117. st. 2. st. 2. Novele ZPP-a 19).

Pored toga, zbog novog uređenja revizije, kojim je napušten vrijednosni kriterij za izjavljivanje tzv. redovne revizije (čl. 382. st. 1. t. 1. ranijeg zakonskog uređenja),

⁵⁰ Samo četvrtina odvjetnika uključena u e-komunikaciju, <http://www.glas-slavonije.hr/389443/1/Samo-četvrtina-odvjetnika-uključena-u-e-komunikaciju>, stanje od 10. studenog 2019.

⁵¹ Obavijest datira od 30. srpnja 2019.

brisan je čl. 497.a prema kojem revizija iz članka 382. st. 1. t. 1. ZPP-a nije bila dopuštena ako vrijednost predmeta spora pobijanog dijela pravomoćne drugostupanjske presude ne prelazi 500.000,00 kuna. Umjesto toga primjenjuju se nova pravila o reviziji po dopuštenju Vrhovnog suda RH (čl. 382. st. 1. ZPP) i reviziji bez dopuštenja Vrhovnog suda RH (čl. 382.a ZPP).

Konačno, čl. 106. Novele ZPP-a 19 izmijenjen je članak 501.a kojim je propisano da će u postupku pred trgovačkim sudovima koji se vodi povodom *pravnog lijeka* protiv platnog naloga na temelju vjerodostojne isprave ili rješenja o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave, sud najkasnije do zaključenja glavne rasprave na prijedlog tužitelja, neovisno o uvjetima za određivanje prethodne mjere, odrediti zabranu banci da tuženiku ili trećoj osobi, po nalogu tuženika, isplati s njegova računa novčani iznos za koji je određena prethodna mjera, u pravilu iznos sporne tražbine, osim ako iz navoda u *pravnom lijeku* i spisu priloženih isprava proizlazi veća vjerojatnost da tuženik uspije u sporu. Ključno je da je izmjenom obuhvaćeno ranije zakonsko uređenje kojim je bilo određeno da se u postupku pred trgovačkim sudovima koji se vodio povodom *prigovora* protiv platnog naloga na temelju vjerodostojne isprave te da je ono zamijenjeno novim uređenjem u pogledu pravnih lijekova protiv rješenja o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave. Sukladno obrazloženju Konačnog prijedloga⁵² na taj način se članak 501.a usklađuje s predloženim rješenjem uređenja ovršnog postupka na temelju vjerodostojne isprave.

⁵² Obrazloženje Konačnog prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku od svibnja 2019, str. 48.

3. Ogledni postupak radi rješenja pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava

3.1. Što je ogledni postupak?

Ogledni postupak velika je novina kojom se u parničnom postupku nastoji ostvariti više različitih ciljeva. Jedan od njih usmjeren je na ubrzanje postupanja u svim postupcima u kojima je meritum stvari u odnosu na pravno pitanje isti, a koji su pokrenuti u većem broju ili se njihovo pokretanje očekuje u kraćem razdoblju. Drugi se pak očituje u ostvarivanju ustavne zadaće Vrhovnog suda Republike Hrvatske na način da Vrhovni sud donošenjem odluke o određenom pravnom pitanju osigurava jedinstvenu primjenu prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni odnosno razvoj prava kroz sudsku praksu.⁵³

Pokušamo li rezimirati ciljeve oglednog postupka, riječ je o institutu koji treba doprinijeti ostvarivanju načela ekonomičnosti i suđenja u razumnom roku te istovremeno pravnoj sigurnosti, čime bi otpala i potreba da Vrhovni sud radi osiguranja jedinstvene primjene prava intervenira.

Kritika ovog procesnopravnog instituta čije se uvođenje planiralo jednim od Nacrta Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2016. godine, bila je, prije svega usmjerena na priličnu nomotehničku konfuznost i iznimnu složenost, koja je zbog takvog uređenja dovela u pitanje uopće njegovu provedivost.⁵⁴

Neki su autori smatrali da je ustavnopravno dvojbeno zadire li se na taj način sudovima nižeg stupnja u njihovo pravo i dužnost da sude tj. oduzima li im se, nametanjem presedana Vrhovnog suda Republike Hrvatske i preskakanjem svih razina sudovanja, pravo da odlučuju o predmetima iz svoje nadležnosti.⁵⁵ Zbog toga je, i prije nego izložimo osnovna obilježja oglednog postupka, između ostalog bitno, jesu li se odredbe o oglednom postupku kakve su bile propisane u ranijim zakonskim nacrtima u međuvremenu promijenile i dodatno razradile. Naime, ogledni postupak uveden je posljednjom reformom parničnog procesnog prava iz 2019. godine,

Već u odnosu na sam naziv Glave 32.b ZPP-a (čl. 502.i -502.n) jasno je da do promjene naziva nije došlo. Tako se, kao i prema ranijim nacrtima, zadržao naziv Ogledni postupak radi rješenja pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava, pri čemu se jezično pogrešno navodi da se radi o rješenju pitanja, a ne da je riječ o rješavanju pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava. Pokušaj da se ogledni postupak definira i da mu se daju određena obilježja koja bi ga trebala razlikovati od drugih postupaka ostaje na razini prilične neodređenosti. Sukladno zakonu, i dalje je

⁵³ Cf. *ibid.*, str. 35.

⁵⁴ Maganić, Aleksandra, Ogledni postupak prema Nacrtu prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku 2016., Zbornik radova s II međunarodnog savjetovanja Aktualnosti građanskog procesnog prava – nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća (urednik Jozo Čizmić et al.) Pravni fakultet Sveučilište u Splitu, Split, 2016. str. 141.

⁵⁵ Nakić, Jakob, Kritički osvrt na ogledni postupak u Nacrtu Konačnog prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, Informator, br. 6578 od 10. lipnja 2019.

riječ o načinu definiranja u kojem pretežu pravni standardi i neprecizni izrazi, za koje se možemo nadati, da će se razviti primjenom oglednog postupka u praksi.

Postupci u kojima odluka ovisi o rješenju istog pravnog pitanja prema odredbama ove glave su slični sporovi koji su u većem broju već pokrenuti ili se njihovo pokretanje očekuje u kraćem razdoblju, a rješenje kojih ovisi o istom pravnom pitanju koje je važno za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni ili za razvoj prava kroz sudsku praksu (pitanju važnom za jedinstvenu primjenu prava).

Nepreciznost se odnosi na definiranje oglednog postupka kao *sličnih sporova*, jer nije jasno na čemu se temelji njihova sličnost, osim na tome da njihovo rješenje (rješavanje?) ovisi o istom pravnom pitanju. Primjedbe se moraju uputiti i drugim nomotehničkim nejasnoćama kao što je izraz *postupci čije se pokretanje očekuje u kraćem razdoblju*. Nije jasno zašto se u zakonskom tekstu, koji mora biti precizan i jasan, koriste izrazi kojima se određuje neko neizvjesno subjektivno stanje (očekivanje) i neizvjestan vremenski period (kraće vremensko razdoblje).

3.2. Pokretanje postupka

Ogledni postupak inicira prvostupanjski sud koji će nakon održavanja pripremnog ročišta ili sjednice sudskog odjela, dostaviti prijedlog za rješenje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava sa spisom predmeta, Vrhovnom sudu Republike Hrvatske radi zauzimanja pravnog shvaćanja o tom pitanju. Prijedlog će se odmah objaviti na mrežnoj stranici e-oglasne ploče sudova (čl. 502.k st. 1. ZPP). Objava prijedloga za rješavanje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava ima višestruke posljedice. Jedna od njih je da od objave prijedloga na mrežnoj stranici e-oglasna ploča sudova, pa sve do objave okončanja oglednog postupka *stranke u oglednom postupku* ne mogu slobodno raspolagati zahtjevom u odnosu na koji je podnesen prijedlog za rješavanje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava (čl. 502.k st. 2. ZPP).

Međutim, nije jasno tko su stranke u oglednom postupku. Naime, ako je prijedlog za rješenje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava podnio prvostupanjski sud pred kojim se pojavio veći broj tužbi u sličnim sporovima, odredba o zabrani raspolaganja zahtjevima u odnosu na koje je podnesen prijedlog, odnosi se prije svega na stranke u tim sporovima. Međutim, u tom se momentu (momentu objave prijedloga za rješavanje jedinstvenog pravnog pitanja na mrežnoj stranici e-oglasna ploča sudova) još uvijek ne zna postoje li slični sporovi na drugim prvostupanjskim sudovima ili ne. To je nešto što predsjednik Vrhovnog suda tek treba utvrditi. Sukladno tome, nejasno je hoće li stranke u oglednom postupku na koje se odnosi zabrana raspolaganja zahtjevom biti samo stranke u sličnim sporovima koji su pokrenuti pred prvostupanjskim sudom koji je podnio prijedlog za rješavanje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava ili i stranke u drugim sličnim sporovima drugih prvostupanjskih sudova, koja odluka će ovisiti o tome kakvu će odluku donijeti Vrhovni sud odlučujući o njegovoj dopuštenosti.

Drugim riječima, kako će se zabrana raspolaganja zahtjevima u sličnim sporovima odnositi na zahtjeve pred drugim sudovima od momenta objave na

stranicama e-oglasna ploča sudova, kada se u tom momentu ne zna ima li takvih sporova pred drugim prvostupanjskim sudovima ili ne (to će tek saznati predsjednik Vrhovnog suda RH) te kakvu će odluku o tome donijeti Vrhovni sud (hoće li prijedlog dopustiti ili ne). Dakle, nejasno je odnosi li se zabrana raspolaganja zahtjevima i na stranke u potencijalno sličnim sporovima pred drugim sudovima koje će tek naknadno saznati da je u sporovima u kojima su one stranke zabranjeno raspolagati zahtjevima, kao i stranke u sporovima koji bi bili naknadno pokrenuti (pokrenuti nakon podnošenja prijedloga za rješavanja pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava, a prije objave okončanja oglednog postupka) ili se zabrana raspolaganja zahtjevima odnosi i na mogućnost pokretanja takvih ili sličnih sporova uopće.

Zakon propisuje da je druga posljedica objave pokretanja oglednog postupka na mrežnoj stranici e-oglasna ploča sudova da od objave prijedloga za rješavanje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava na mrežnoj stranici e-oglasna ploča sudova pa da objave okončanja oglednog postupka zastaje zastarijevanje prava na podnošenje zahtjeva⁵⁶ u odnosu na koji je podnesen prijedlog za rješavanje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava, u pravnim stvarima u kojima odluka ovisi o rješavanju istog pravnog pitanja (čl. 502.k st. 3. ZPP). Na taj način se htjelo otkloniti negativne posljedice, koje bi, za tužitelje odnosno potencijalne tužitelje u sporovima u kojima je podnesen prijedlog za rješavanje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava, mogle nastati uslijed toga što u vremenu od objave prijedloga za rješavanje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava na mrežnoj stranici e-oglasna ploča sudova pa do objave okončanja oglednog postupka nisu u mogućnosti raspolagati zahtjevom. Zbog toga je određen zastoje zastarijevanja prava koji će, sukladno čl. 238. st. 2. ZOO nastaviti teći kad prestane taj uzrok, a vrijeme koje je isteklo prije zastoja računa se u zakonom određeni rok za zastaru.

3.3. Predsjednik Vrhovnog suda RH kao koordinator između prvostupanjskih sudova

Pomalo je neobična konstrukcija u kojoj se očekuje da glavni koordinator, u prikupljanju informacija o tome da su u svezi s primitkom prijedloga za rješavanje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava pred drugim prvostupanjskim sudovima pokrenuti postupci u sličnim sporovima, bude predsjednik Vrhovnog suda Republike Hrvatske.

Tako je zakonom propisano da će predsjednik Vrhovnog suda Republike Hrvatske nakon primitka prijedloga za rješavanje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava, bez odgode zatražiti od predsjednika svih prvostupanjskih sudova da ga obavijeste o tome jesu li i u kojem broju pred njihovim sudovima pokrenuti takvi sporovi. Predsjednici prvostupanjskih sudova dužni su navedene podatke dostaviti predsjedniku Vrhovnog suda Republike Hrvatske u roku od 15 dana (čl. 502.I st. 1. i 2. ZPP). U vezi s ovom odredbom treba napomenuti da u Hrvatskoj postoje 34

⁵⁶ Zastoj zastare u čl. 235-239. uređuje Zakon o obveznim odnosima (Narodne novine, br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18), u daljnjem testu: ZOO. Prema čl. 238. ZOO kada zastara nije mogla teći zbog nekoga zakonskog uzroka, ona počinje teći kada taj uzrok prestane. Ako je zastara počela teći prije nego što je nastao uzrok koji je zaustavio njezin daljnji tijek, ona nastavlja teći kad prestane taj uzrok, a vrijeme koje je isteklo prije zastoja računa se u zakonom određeni rok za zastaru.

općinska suda⁵⁷ od kojih je za pretpostaviti da predsjednik Vrhovnog suda RH u svezi s oglednim postupkom koji se primjenjuje u parničnom postupku neće komunicirati s Općinskim prekršajnim sudom u Zagrebu i Splitu i Općinskim kaznenim sudom u Zagrebu. To bi značilo da bi predsjednik trebao komunicirati s 31 općinskim sudom i 9 trgovačkih prvostupanijskih sudova – 40 sudova.

Nije jasno od kojeg se vremena računa rok od 15 dana, jer zakon o tome ništa ne određuje. Ako predsjednik Vrhovnog suda RH prima prijedlog za rješavanje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava koji se mora odmah (?) objaviti na mrežnoj stranici e-oglasna ploča sudova, računa li se rok od 15 dana od primitka prijedloga predsjednika Vrhovnog suda RH ili od objave prijedloga na e-oglasnoj ploči sudova? Nadalje, dvojbeno je i kakve bi pravne posljedice imao slučaj u kojem jedan ili više predsjednika prvostupanijskih sudova ne bi poslali potrebne informacije. Bi li bilo nužno (ZPP određuje da je dužan) da o tome informacije pošalje predsjednik svakog prvostupanijskog suda, te u slučaju da kasni, čekati ga dok ne pošalje obavijest o tome? Riječ je o tome da se u postupku treba poštivati vrijeme i relativno kratki rokovi, kako bi se spriječilo različito rješavanje pravnih stvari koje se temelje na istom pravnom pitanju.

Ipak, s obzirom na to da je Novela ZPP-a 19 donijela novine u dijelu koji se odnosi na primjenu moderne tehnologije, posebno elektroničke komunikacije,⁵⁸ nije jasno zašto se podaci o tome vode li se slični sporovi pred ostalim prvostupanijskim sudovima ne bi registrirali elektroničkim putem, kako bi se izbjegla nepotrebna i potencijalno odugovlačeća praksa komunikacije između predsjednika suda i četrdesetak sudova. Osim toga, ovaj način bilježenja sličnih sporova nema uporište ni u jednom od usporedivih komparativnih modela, koji pokazuju određene sličnosti (naravno i razlike) s novim oglednim postupkom u Hrvatskoj.⁵⁹

3.4. Odluka Vrhovnog suda RH o dopuštenosti prijedloga za rješenje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava

Tek nakon komunikacije predsjednika Vrhovnog suda RH i 40 predsjednika prvostupanijskih sudova, koja bi trebala biti provedena u roku od 15 dana, uslijedit će odluka o dopuštenosti prijedloga za rješenje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava. Prije svega, prvostupanijski sud koji podnosi prijedlog za rješenje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava mora u prijedlogu određeno naznačiti pravno pitanje o kojemu predlaže zauzimanje pravnog shvaćanja Vrhovnog suda Republike Hrvatske te određeno izložiti razloge zbog kojih smatra da je ono važno za

⁵⁷ Zakon o područjima i sjedištima sudova (Narodne novine, br. 67/18).

⁵⁸ U Hrvatskoj je u postupku pred trgovačkim sudovima u primjeni Pravilnik o elektroničkoj komunikaciji u postupcima pred trgovačkim sudovima (Narodne novine, br. 12/18). Pravilnik je stupio na snagu 15. veljače 2018., a u odnosu na stranke pred trgovačkim sudovima 1. rujna 2019. Međutim, stupanjem na snagu Novele ZPP-a 19 1. rujna 2019. koja elektroničku komunikaciju propisuje za opću parničnu proceduru, što obuhvaća i postupke pred trgovačkim sudovima postalo je dvojbeno je što je s Pravilnikom koji uređuje elektroničku komunikaciju u postupku pred trgovačkim sudovima. On će se, po svemu sudeći, i nadalje primjenjivati, dok se ne ispune pretpostavke za elektroničku komunikaciju u parničnom postupku i pred općinskim sudovima.

⁵⁹ Opširnije vidi Maganić, op. cit. (bilj. 22), str. 121-141.

jedinstvenu primjenu prava u smislu odredbe čl. 385. st. 1. ZPP-a (čl. 502.lj st. 1. ZPP).⁶⁰ O dopuštenosti prijedloga za rješenje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava odlučuje vijeće od pet sudaca Vrhovnog suda Republike Hrvatske rješenjem u roku od 30 dana od isteka roka za obavijesti prvostupanijskih sudova o broju predmeta u kojima su pokrenuti slični sporovi (čl. 502.lj st. 2. ZPP)⁶¹

Vrhovni sud RH o dopuštenosti prijedloga može odlučiti dvojako – ako odbije prijedlog, dovoljno je da se pozove na to da nisu ispunjene zakonom propisane pretpostavke za njegovo podnošenje. Iz toga proizlazi da Vrhovni sud nije dužan obrazložiti zašto smatra da to pitanje nije važno za osiguranje jedinstvene primjene prava, već je dovoljno pozvati se na neispunjenje zakonom propisanih pretpostavki. Rješenje će se nakon toga objaviti na mrežnoj stranici e-oglasna ploča sudova, a prvostupanijski sud će, nakon njegove objave nastaviti s postupkom. Ako prihvati prijedlog, Vrhovni sud RH će navesti u kojem dijelu i u odnosu na koje određeno pravno pitanje se dopušta zauzimanje pravnog shvaćanja. I ovo rješenje će se objaviti na mrežnoj stranici e-oglasna ploča sudova. Protiv rješenja o dopuštenosti prijedloga pravni lijek nije dopušten (čl. 502.lj st. 3-5. ZPP).

3.5. Prekid postupka odlukom suda

Sud može odrediti prekid postupaka u postupku u kojemu odluka ovisi o rješavanju istog pravnog pitanja, kad se na mrežnoj stranici e-oglasna ploča sudova objavi rješenje kojim se dopušta prijedloga za zauzimanje pravnog shvaćanja Vrhovnog suda RH u oglednom postupku radi rješenja pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava (čl. 213. st. 2. t. 3. ZPP). U slučaju da postupi na taj način, sud će rješenje o prekidu postupka objaviti na mrežnoj stranici e-oglasna ploča sudova te ga dostaviti strankama i umješničima u roku od 30 dana od dana objava rješenja kojim je dopušten prijedlog (čl. 213.a st. 1. ZPP).

Zanimljivo je da je strankama i umješničima dana mogućnost da podnesu očitovanje o rješenju pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava, Vrhovnom sudu RH u roku od 45 dana od dana objave rješenja kojim je dopušten prijedlog te da će očitovanja podnesena nakon isteka navedenog roka Vrhovi sud RH uzeti u obzir, ako je to još moguće (čl. 213.a st. 2. i 3. ZPP). Nije jasno koja je funkcija ovog očitovanja, koje, nema nikakav učinak za Vrhovni sud, osim što se time vjerojatno htjelo ostvariti

⁶⁰ Članak 385.a st. 1. ZPP-a primjerice navodi kada je neko pitanje važno za jedinstvenu primjenu prava i ravnopravnost svih u njegovoj primjeni ili za razvoj prava kroz sudsku praksu, dakle osobito ako je riječ o pravnom pitanju o kojem odluka suda drugog stupanja odstupa od prakse revizijskog suda, ili ako je riječ o pravnom pitanju o kojem nema prakse revizijskog suda, pogotovo ako sudska praksa viših sudova nije jedinstvena, ili ako je riječ o pravnom pitanju o kojem sudska praksa revizijskog suda nije jedinstvena, ili ako je o tom pitanju revizijski sud već zauzeo shvaćanje i presuda se drugostupanijskog suda temelji na tom shvaćanju, ali bi – osobito uvažavajući razloge iznesene tijekom prethodnoga prvostupanijskoga i žalbenoga postupka, zbog promjene u pravnom sustavu uvjetovane novim zakonodavstvom ili međunarodnim sporazumima te odlukom Ustavnog suda Republike Hrvatske, Europskog suda za ljudska prava ili Suda Europske unije – trebalo preispitati sudsku praksu.

⁶¹ Rok od 15 dana, za koji nije jasno računa li se od objave na mrežnoj stranici e-oglasna ploča sudova ili od kada predsjednik Vrhovnog suda RH primi prijedlog za pokretanje postupka radi rješenja pravnog pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava.

načelo saslušanja stranaka, odnosno dati mogućnost strankama da se izjasne o tome, bez mogućnosti da utječu na odluku Vrhovnog suda. Jer, podsjetimo, stranke zapravo nemaju nikakvu mogućnost utjecati na odluku koju o dopuštenosti prijedloga donosi Vrhovi sud RH. Protiv tih odluka pravni lijek nije dopušten (čl. 502.lj st. 5. ZPP), tako da očitovanje stranaka o rješenju pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava, koje dolazi naknadno, ne može ozbiljno utjecati na odluku Vrhovnog suda RH.

Osim toga, u svezi s prekidom postupka treba reći da su rješenja većine sličnih komparativnih modela propisala da u slučaju pokretanja postupka za rješavanje važnog pravnog ili (činjeničnog) pitanja dolazi do obvezatnog prekida postupka, ne ostavljajući sudovima mogućnost da postupe na različite načine.^{62 63} Ako je sud prekinuo postupak zbog rješenja istog pravnog pitanja, postupak će se nastaviti kad se objavi rješenje Vrhovnog suda Republike Hrvatske o pitanju važnom za jedinstvenu primjenu prava (čl. 215. st. 5. ZPP).

3.6. Odluka Vrhovnog suda o pitanju važnom za jedinstvenu primjenu prava

Kada donosi odluku o pitanju važnom za jedinstvenu primjenu prava, Vrhovni sud odlučuje u vijeću od pet sudaca, a rok za donošenje odluke (rješenja) je 90 dana, računajući od dana objave rješenja kojim je dopušten prijedlog. Rješenje će se objaviti na mrežnoj stranici e-oglasna ploča sudova (čl. 502.m ZPP). Sukladno tome, od objave prijedloga za rješenje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava na mrežnoj stranici e-oglasna ploča sudova mora proći 15 dana za komunikaciju predsjednika Vrhovnog suda RH i predsjednika prvostupanijskih sudova, zatim 30 dana za donošenje odluke o dopuštenosti prijedloga i nakon toga, 90 dana za donošenje odluke o pitanju važnom za jedinstvenu primjenu prava – ukupno 135 dana, odnosno četiri i pol mjeseca.

3.7. Vežanost sudova za pravna shvaćanja Vrhovnog suda

Vežući učinak pravnog shvaćanja Vrhovnog suda RH donesenog u povodu pokrenutog i okončanog oglednog postupka očituje se u tome da će sud u nastavljenim postupcima (pred prvostupanijskim sudovima) biti vezan tim pravnim shvaćanjem.⁶⁴ Velike najave o tom da su u Hrvatsku na taj način uvode presedani

⁶² Maganić, op. cit. (bilj. 22), str. 140.

⁶³ I neka novija rješenja slijede takvo uređenje, primjerice Zakon o uvođenju deklaratorne tužbe u parnični model postupak, Gesetz zur Einführung einer zivilprozessualen Musterfeststellungsklage v. 12.7.2018, BGBl. I 2018, S. 1151, koji je stupio na snagu 1. 11. 2018. propisuje da u slučaju kada je potrošač prije prijave u registar tužbi za model postupak pokrenuo postupak koji se odnosio na utvrđenje činjeničnog stanja značajnog za rješenje spora, sud mora prekinuti postupak. Postupak je prekinut sve do donošenja pravomoćne odluke ili drugačijeg okončanja model postupka ili povlačenja tužbe. Opširnije vidi Guggenberger, Leonid; Guggenberger, Nikolas, Die Musterfeststellungsklage – Staat oder privat, MultiMedia und Recht, 1/2019, str. 8-14.

⁶⁴ Čl. 502.n st. 1. ZPP.

samo su dijelom točne,⁶⁵ jer su i prije stupanja na snagu Novele ZPP-a 19 u pravnom uređenju postojali različiti oblici vezujućeg učinka odluka na hrvatske sudove.

Tako čl. 394.a ZPP-a propisuje vezanost nižih sudova za pravna shvaćanja Vrhovnog suda RH, jer je sud kome je predmet vraćen na ponovno suđenje, vezan je u tom predmetu pravnim shvaćanjem na kojemu se temelji rješenje revizijskog suda kojim je ukinuta pobijana drugostupanjska, odnosno kojim su ukinute drugostupanjska i prvostupanjska presuda.

Pravna stajališta Ustavnog suda izražena u odluci kojom se ukida akt kojim je povrijeđeno ustavno pravo podnositelja ustavne tužbe, predstavljaju još jedan od oblika vezanosti nižih sudova.⁶⁶ Pored toga, u postupku ponovljenom u povodu konačne presude Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu, sudovi su dužni poštivati pravna stajališta izražena u konačnoj presudi Europskog suda za ljudska prava kojom je utvrđena povreda temeljnog ljudskog prava ili slobode (čl. 428.a st. 3. ZPP).⁶⁷

Sudovi su vezani i za pravna utvrđenja iz presuda kojom su prihvaćeni zahtjevi u povodu tužbe za zaštitu kolektivnih interesa i prava.⁶⁸ S obzirom na to da se fizičke i pravne osobe mogu u posebnim parnicama za naknadu štete ili isplatu, pozvati na pravno utvrđenje iz presude kojom su prihvaćeni zahtjevi u povodu tužbe za zaštitu kolektivnih interesa i prava, da su određenim postupanjem, uključujući i propuštanjem tuženika, povrijeđeni ili ugroženi zakonom zaštićeni kolektivni interesi i prava osoba koje je tužitelj ovlašten štiti. U tom slučaju sud će biti vezan za ta utvrđenja u parnici u kojoj će se ta osoba na njih pozivati (čl. 502.c ZPP).

Razlike koje postoje između raznovrsnih oblika vezivanja nižih sudova pri donošenju odluka su ogromne i mogu se odnositi na različite objekte (npr. činjenična utvrđenja ili pravna shvaćanja), različita tijela (domaća ili europska) i sl. Ipak, neovisno o njihovoj različitosti, svima je zajedničko da svojim djelovanjem ograničavaju postupanje nižih sudova, a radi osiguranja jedinstvene primjene prava, osiguranja pravne sigurnosti ili poštivanja ustavnih i ljudskih prava i sloboda.

⁶⁵ Kačer, Hrvoje, Uvođenjem „oglednog postupka“ hrvatsko zakonodavstvo približava se presedanu, <https://lider.media/aktualno/hrvoje-kacer-uvodenjem-oglednog-postupka-hrvatsko-zakonodavstvo-priblizava-se-presedanu-26379>, 10. 10.2019.

⁶⁶ Prema čl. 77. st. 2. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 99/99, 29/02, 49/02, u daljnjem tekstu: UZUS nadležno sudbeno ili upravno tijelo, tijelo jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave ili pravna osoba s javnim ovlastima pri donošenju novog akta (u povodu odluke Ustavnog suda da ukine akt kojim je povrijeđeno ustavno pravo) obvezni su poštovati pravna stajališta Ustavnog suda izražena u odluci kojom se ukida akt kojim je povrijeđeno ustavno pravo podnositelja ustavne tužbe.

⁶⁷ Opširnije vidi Maganić, Aleksandra, Vezujući učinak presuda Europskog suda za ljudska prava, Europska budućnost hrvatskoga građanskog pravosuđa, (urednik Jakša Barbić) Knjiga 43, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 2018., str. 79-106.

⁶⁸ Udruge, tijela, ustanove ili druge organizacije koje su osnovane u skladu sa zakonom, koje se u sklopu svoje registrirane ili propisom određene djelatnosti bave zaštitom zakonom utvrđenih kolektivnih interesa i prava građana, mogu, kad je takvo ovlaštenje posebnim zakonom izrijekom predviđeno i uz uvjete predviđene tim zakonom, podnijeti tužbu (tužbu za zaštitu kolektivnih interesa i prava) protiv fizičke ili pravne osobe koja obavljanjem određene djelatnosti ili općenito radom, postupanjem, uključujući i propuštanjem, teže povrjeđuje ili ozbiljno ugrožava takve kolektivne interese i prava (čl. 502.a st. 1. ZPP).

ZPP u članku 502.n koristi izraz *nastavljeni postupci* kojim su, za pretpostaviti je, obuhvaćeni postupci koji su bili prekinuti, a koji su nakon donošenja pravnog shvaćanja Vrhovnog suda RH nastavljani. U tim postupcima stranke će biti obaviještene o zauzetom pravnom shvaćanju Vrhovnog suda RH, a sudovi će nastojati da stranke nagodbom ili na drugi nesporni način dovrše postupak (čl. 502.n st. 2. i 4. ZPP).

Nije jasno odnose li se nastavljani postupci samo na postupke koji su nastavljani nakon prekida postupka ili i na naknadno pokrenute slične sporove. Ako bi se prihvatilo rješenje prema kojem zauzeto pravno shvaćanje vezuje ne samo sudove u postupcima koji su nastavljani nakon prekida postupka u povodu rješavanja pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava, već i druge sudove, pred kojima bi se takvi postupci mogli naknadno pokrenuti, pitanje je bi li se i kada bi se zauzeto pravno shvaćanje moglo izmijeniti. Sudeći po odredbi ZPP-a kojom se ogledni postupak definira kao slični sporovi koji su u većem broju već pokrenuti *ili se njihovo pokretanje očekuje u kraćem razdoblju*, zauzeto pravno shvaćanje vezuje ne samo sudove u postupcima koji su već bili pokrenuti, pa nakon prekida postupka nastavljani, već i postupke pred sudovima koji su pokrenuti u kraćem razdoblju. Što znači kraće razdoblje i kada stranke u sličnim sporovima mogu tražiti da se izmijeni zauzeto pravno shvaćanje zakon ne određuje, već je rješavanje ove problematike prepušteno sudskoj praksi. U odnosu na zauzeto pravno shvaćanje Vrhovnog suda mogla bi se prihvatiti i ideja da ono vezuje sudove sve dok se ne promijeni, a to ne mora nužno biti u kraćem razdoblju.

3.8. Prijelazne i završne odredbe

U prijelaznim i završnim odredbama Novele ZPP-a 19 propisano je da će se članak 108. ZPP-a⁶⁹ primjenjivati i na sve postupke u tijeku u kojima do stupanja na snagu ovog Zakona nije održano pripremno ročište ili je održano pripremno ročište, ali nije zaključen prethodni postupak (čl. 117. st. 2.)

3.9. Kritički osvrt

Iz prikaza instituta oglednog postupka razvidno je da se zakon u pravilu ne bi trebao koristiti izrazima čija je zadaća da smanje tenzije zbog uvođenja novih procesnopравnih instituta, ali i novog postupanja sudova zbog njihove primjene u praksi. Nasuprot tome, normativno sagledano zadaća zakonskih odredbi trebala bi biti jasna i precizna poruka sudovima, ali i strankama i njihovim zastupnicima i građanima o tome koja je svrha pojedine odredbe i koje su granice dometa u njezinoj primjeni.

Čini se da su zakoni sve složeniji, uslijed toga i nejasniji te da se njima žele obuhvatiti svi potencijalni slučajevi koji bi se mogli dogoditi u praksi postupanja

⁶⁹ Člankom 108. Novele ZPP-a 19 dodane su odredbe Glave 32.b kojima je uređen ogledni postupak.

sudova, što svakako nije moguće.⁷⁰ Zbog toga se zakonske odredbe nepotrebno opterećuju suvišnim tekstom, koji često opet nije u stanju obuhvatiti sve moguće pojedinosti, koje se mogu dogoditi u praksi. S druge strane, sudovi bi trebali biti interpreti zakonskih tekstova, ne samo primjenjivači zakonske norme koja nije u stanju obuhvatiti silnu različitost istih ili sličnih slučajeva.

⁷⁰ Kritički o lošem normativnom uređenju oglednog postupka, prevelikim ovlastima Vrhovnog suda i ustavnopravnoj dvojbenosti koncepta oglednog postupka vidi Milić, Ivan, Ogledni postupak – novi institut u Noveli ZPP-a iz 2019. godine, Pravo i porezi, br. 9/2019., str. 75-76.